

કૃષા છે શૂર્વસન નાથા છે ગંગાએ, જ્યાં કૃષા ત્વાં નહીં નાથાનો એવિએ

મદ્ય : ૨૫/-

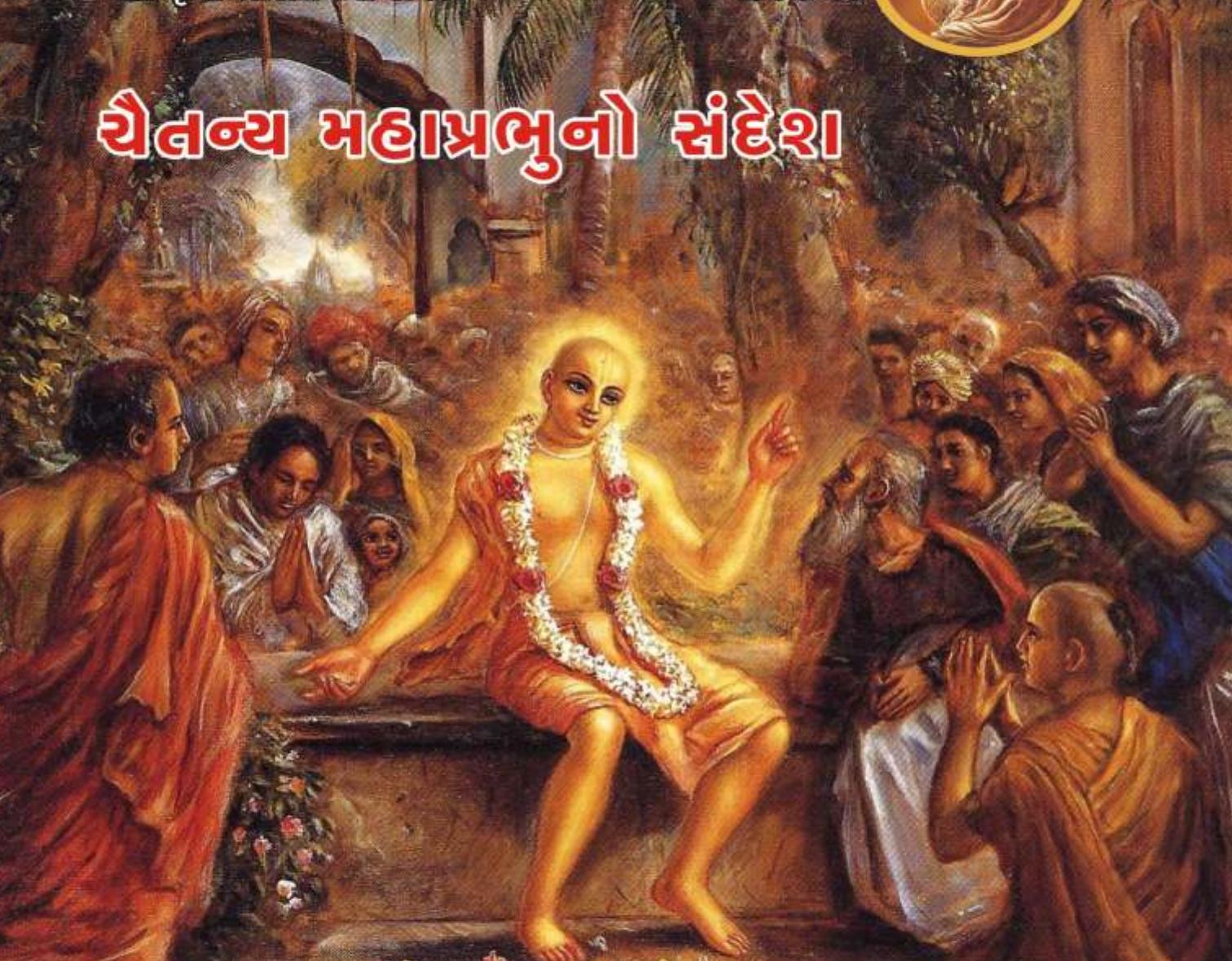
ભગવદ્ દર્શન

હદે કૃષા આંદોલનની પત્રિકા

માર્ચ ૨૦૨૨

ચેતન્ય મહાપ્રભુનો સંદેશ

બક્તા ઉપર પ્રલંબ

અસુરનો દુમલો

ચાલો આ જન્મમાં

જ ભગવદ્ ધામ

ભગવદ् દર્શન

હરે કૃષ્ણા આંદોલનની પત્રિકા
વર્ષ - ૧૭, અંક ૧૧, માર્ચ ૨૦૨૨

ભગવદ् દર્શન હરે કૃષ્ણા આંદોલનની અંગ્રેજી પત્રિકા - **BACK TO GODHEAD** ની અધિકૃત ગુજરાતી આવતિ છે, જેની શરિયાત હરે કૃષ્ણા આંદોલનના સંસ્થાપક આચાર્ય કૃષ્ણાખૃપામૂર્તિ શ્રી શ્રીમદ્ એ. સી. ભક્તિવેદાંત ત્વામી શ્રીલ પ્રભુપાદે ૧૯૪૪ માં પોતાના ગુરુ શ્રી શ્રીમદ્-ભક્તિસિદ્ધાંત સર્વત્વતી મહારાજની આજ્ઞા અનુસાર કરી છે।

ભગવદ् દર્શન સમગ્ર માનવતાને આધ્યાત્મિક માર્ગ પર લઈ જવા માટેનું સાંકૃતિક સાધન છે. જેનો છેયો આ પ્રમાણો છે :

૧. સત્ય અને જીવ, જરૂર અને ચેતના, નિયત અને અગ્નિત્યના મેદને લોકોને શાશ્વતાના આધારે સમજાવવો.
૨. ભૌતિકતાવાદના દોષો જાણવા.
૩. વૈદિક સંસ્કૃતી અનુસાર આધ્યાત્મિક જીવનનું પ્રશિક્ષણ આપવું.
૪. વૈદિક સંસ્કૃતિની રક્ષા અને પ્રયાર કરવો.
૫. ભગવાન ચૈતન્ય મહાપ્રાણુનું ઉપદેશ અનુસાર ભગવાનના દિવ્ય નામનું સેર્કીરન કરું.
૬. પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનું સરદા કરવા અને એમની રેવા કરવા માટે સર્વ જીવોની નભ ભાવે મદદ કરવી.

ચૈતન્ય મહાપ્રભુનો સંદેશા

04

ભક્તા ઉપર પ્રલંબ અસુરનો હુમલો

12

ચાલો આ જન્મભાં જ ભગવદ્ ધામ

18

કર્મચક્થી મુક્તિ

21

આખરે મને દિશા મળી ગઈ

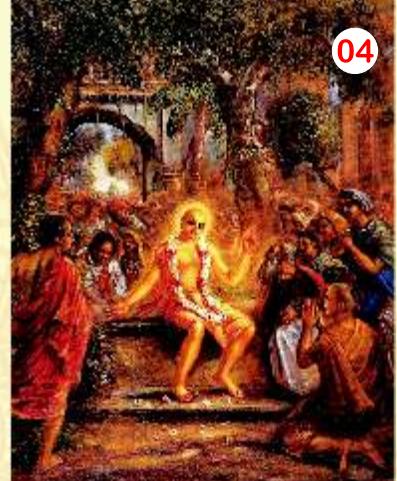
25

લતા મંગેશકરની વિદ્યાયમાંથી શિક્ષા

29

શ્રેષ્ઠ ભક્ત

31

04

09 ઉપદેશા કથા

21

10 મહાભારત

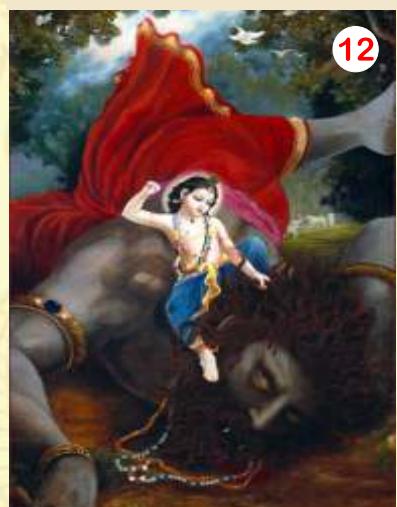

11 વૈશ્વાવ દિનદર્શિકા

17 શ્રીમદ્ ભાગવતમ्

33 ભગવદ્ ગીતા - તેના મૂળ રૂપે

34 તંત્રી લેખ

12

બી.બી.ડી.ના સમન્વયક તથા ટ્રસ્ટી : - પ. પૂ. ગોપાલકૃષ્ણ

ગોયામી મહારાજ, પ. પૂ. જરૂર અનુસ્તાનમી મહારાજ.

સપાદ : યશોપ્રીનીન દાસ (નં. ૦૮૨૨૩૨૮૨૩૬૨)

ઉપરંપદ : રામ ત્રિરિપારી દાસ (નં. ૦૮૨૨૩૨૮૨૩૬૨)

સહયક : સુભૂતિપ્રિયારી દેવી દારી

ઉત્પાદન : ભક્ત બિમલકુમાર

કલા નિર્માતા : ભક્ત બિમલકુમાર

પ્રસાર વ્યવસ્થાપક : રાધેશ દાસ, વિષયુ દાસ, વિશ્વરૂપ દાસ,

કાન્તિપ્રિયા દાસ, વિષયુ દાસ, વિશ્વરૂપ દાસ

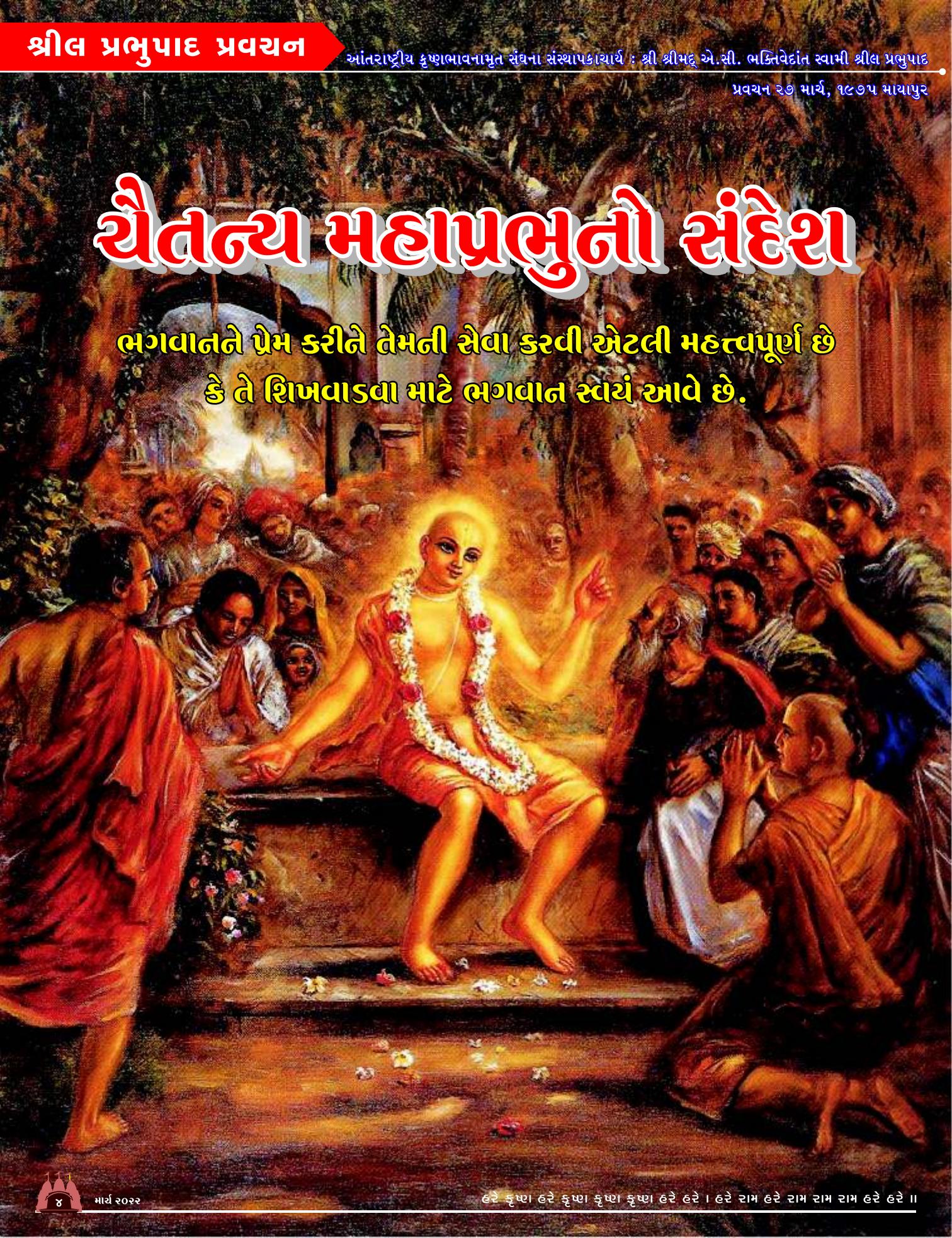
કેવે કૃષ્ણ સંસ્કૃતાના ભક્તોના નામો, ભગવાનના જાબા તેમના ભક્તોના નામ શાલે દાસ
અને દાસો પ્રભુબ ડાઢીને આધિકારો આપે છે. દા.ન. જોઝેનુ દાસ, ગંગાદેવી દારી.

અંતરરાષ્ટ્રીય ભક્તિવેદાંત બુક ટ્રસ્ટ સર્વાધિકાર સુરક્ષિત
(ભક્તિ વેદાંત બુક ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી : જયકૃત સ્થાપી)
૨૦૦૪ ભક્તિવેદાંત બુક ટ્રસ્ટ,
મુદ્રક અને પ્રકાશક : ઉજાલ જાહુ કારા
ભક્તિવેદાંત બુક ટ્રસ્ટ ; પ્રકાશન સ્થાન :
૩૩, જાનકી કુટીર, સ્ટેટ બેક ઓફ સૌરાષ્ટ્રી સામે, જીવ,
મુખીઠી - ૪૮ ; મુદ્રણ : હરે કૃષ્ણ એપ્લેઝ્યુન., 'હુગ્ન' બનન',
કોલેજ રોડ, આનંદ નગર સોસાઈટી સામે, વીલોમોરા' ૩૬૬ ૩૨૧
સપાદ : - યશોપ્રીનીન દાસ, શ્રી શ્રી રાધાગોવિંદ ધામ, સાલેલીંટ,
ગાંધીનગર લાઈફ અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૧૮, ભારત.

ભગવદ્ દર્શન પત્રિકા વર્ષમાં ભાર વજત પ્રકાશિત થાય છે. મૂલ : રૂ. વાર્ષિક : ૨૦૦/-
રૂ. બે વર્ષ : ૪૦૦/- રૂ. પાંચ વર્ષ : ૧૦૦૦/- આજુવન - ૩૦૦૦/- તે કોઈ
પણ મહિનાથી સાથે બની શકો છે. મારીએરોડ ભગવદ્ દર્શનના નામે મોકલ્યો શરૂઆતમાં મોકલ્યો
વધતે કે સપાદ સાથે પર વ્યથાર કરતે વધતે પોતાનું સંપૂર્ણ નામ તથા નિનોડ સાથે સરનામું
સચ લખતે વધતું. જો સરનામાંના ફેશન થયો હોતો તો તરત જાણ કર્યો. યેક કારા રામ મોકલ્યો
શીખ તો એક 'ઇસ્કેન' - ISKCON 'ના-નામે મોકલ્યો. નાનામાના યેક પર ક્રીશન ઉમેરું.
સંપાદક કાર્યક્રમ : ભગવદ્ દર્શન, ઇસ્કેન મેરી, બી. પોર્ટિકેટરીક શેરેજની સામે,
વલ્લભ વિદ્યાલય ૩૮૧૧૨૦ ફોન : (૦૨૬૧૨) ૨૩૦૦૬૬, ૨૩૩૦૧૦.

ચૈત્ર્ય મહાપ્રભુનો સંહેશ

ભગવાનને પ્રેમ કરીને તેમની સેવા કરવી એટલી મહાત્મપૂર્ણ છે
કે તે શિખવાડવા માટે ભગવાન સ્વયં આવે છે.

“જેને ઉપનિષદોમાં નિર્વિશેષ બ્રહ્મ કહેવામાં આવે છે, તે તેમના શરીરનું માત્ર તેજ છે અને જે ભગવાનને પરમાત્મા રૂપમાં જ્ઞાનવામાં આવે છે, તે તેમનો અંતર્યામી અંશમાત્ર છે. તે ઇ ઐશ્વર્યાર્થી પરિપૂર્વ સાક્ષાત્ પૂર્વ પુરુષોત્તમ પરમેશ્વર, ભગવાન કૃષ્ણ છે. તેઓ પરમ સત્ય છે અને બીજું કોઈ પણ સત્ય ન તો તેમનારી ઉચ્ચ છે અને ન તો તેમને તુલ્ય છે.” (શ્રી ચૈતન્ય ચરિતામૃત આદિલીલા ૧.૩)

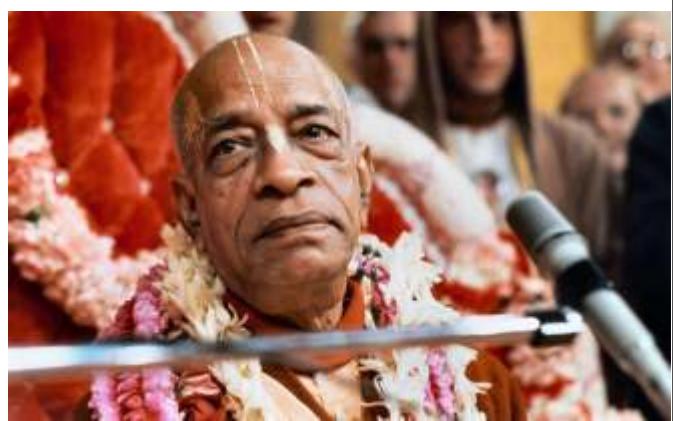
શ્રી ચૈતન્ય ચરિતામૃતના લેખક કૃષ્ણાદાસ કવિરાજ ગોસ્વામી અત્યંત દૃઢતારી સાબિત કરે છે કે શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય મહાપ્રભુથી શ્રેષ્ઠ અન્ય કોઈ સત્ય નથી. આપણો સત્યની શોધમાં છીએ. શ્રી ચૈતન્ય ચરિતામૃતના લેખક દાવો કરે છે, “અહીંથે પરમ સત્ય- ચૈતન્ય મહાપ્રભુ”

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કલિયુગમાં શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્યના રૂપમાં પ્રગટ થાય છે. સાર્વભૌમ ભડ્યાર્થ ઘોષણા કરતા કહે છે-

વૈરાગ્યવિદ્યા નિજ ભક્તિયોગ શિક્ષાર્થમેક પુરુષ: પુરાણ: ।

શ્રીકૃષ્ણચૈતન્ય શરીરધારી કૃપામુદ્ધર્યસ્તમહ પ્રપદ્યો ॥

“હું તે પરમ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનું શરણ સ્વીકાર કરું છું, જે આપણાને વાસ્તવિક જ્ઞાન, સ્વયં પોતાના પ્રત્યેની ભક્તિ અને કૃષ્ણભાવના માટે પ્રતિકૂળ વસ્તુઓ પ્રત્યે વૈરાગ્ય શિખવવા માટે શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુના રૂપમાં પ્રગટ થયા છે. તેઓ કૃપાના સમુદ્ર છે. હું તેમના ચરણકમળોનો આશ્રય સ્વીકાર કરું છું.”

ગોવિન્દમાદિ પુરુષ તમહં ભજામિ- “હું આદિ પુરુષ શ્રી ગોવિન્દનું ભજન કરું છું.” અનેક વૈદિક શાસ્કોમાં શ્રીકૃષ્ણનું વર્ણન ‘પુરાણ: પુરુષ:’ અથવા ‘આદિ પુરુષ’ ના રૂપમાં

થયું છે. તેઓ આદિકાળથી છે, પરંતુ છતાં પણ તેઓ હંમેશાં નવ્યોવન રહે છે.”

આ કેવી રીતે સંભવ છે? લોકો ભગવાનને સમજવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યા છે, ઘણી વખત ફોટોઓમાં ભગવાનને વૃદ્ધ બતાવવામાં આવે છે, લોકો વિચારે છે - “ભગવાન આદિ પુરુષ છે, તેથી નિશ્ચિતરૂપે હવે તેઓ વૃદ્ધ થઇ ગયા હશે.” આ કલ્પના છે. બ્રહ્મસંહિતા તથા અન્ય વૈદિક શાસ્કોમાં ભગવાનના રૂપનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. એટલે સુધીકે શંકરાચાર્ય જેઓ એક માયાવાદી હતા, તેમણે પણ શ્રીકૃષ્ણ કે નારાયણને પરમ ભગવાનના રૂપમાં સ્વીકાર કર્યા છે. ભગવદ્ગીતા પર ભાષ્ય લખતા શંકરાચાર્ય કહે છે - નારાયણ: પરોડવ્યક્તાત- “નારાયણ ભौતિક સૃષ્ટિથી પર છે.” અને નારાયણનું વર્ણન કરતા તેઓ પુષ્ટિ કરે છે- સ ભગવાન સ્વયં કૃષ્ણ- “નારાયણ જ સ્વયં કૃષ્ણ છે.” અને આને સ્પષ્ટરૂપમાં બતાવવા તેઓ આગળ કહે છે- હવે તેઓ દેવકી અને વસુદેવના પુત્રના રૂપમાં પ્રગટ થયા છે,” કારણ કે પિતાનું નામ આપવાથી વક્તિના પરિચયની પુષ્ટિ થઇ જાય છે.

સમસ્ત આચાર્યો દ્વારા શ્રીકૃષ્ણને પરમ સત્ય તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા છે. આપણો એવા મૂર્ખાઓની વાત નથી કહેતા, જેઓ કોઈ જ્ઞાન વિનાના દર્શનને પ્રસ્તુત કરે છે. આપણો પ્રામાણિક આચાર્યોની વાત કરી રહ્યા છીએ. ભારતમાં લોકો આચાર્યોના અંતર્ગત વૈદિક જ્ઞાનનું પાલન કરે છે આચાર્યવાન પુરુષો વેદ- “જે આચાર્યના પદનું અનુગમન કરે છે. તેને વાસ્તવિક જ્ઞાન હોય છે.” જો કોઈ વ્યક્તિ આચાર્યોની પ્રામાણિક પરંપરામાં નથી આવતી તેનો આપણો આચાર્ય તરીકે સ્વીકાર નથી કરી શકતા. આ વૈદિક વિધિ છે.

વૈદિક પ્રમાણો દ્વારા સિદ્ધ

શ્રીલ કૃષ્ણાદાસ કવિરાજ ગોસ્વામી દૃઢતાપૂર્વક દાવો કરે છે- ન ચૈતન્યાત્ કૃષ્ણાજ્ઞગતિ પરતત્ત્વ પરમિહ- “શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય મહાપ્રભુથી શ્રેષ્ઠ અન્ય કોઈ સત્ય નથી.” વૈદિક વિધિ અનુસાર જો તમે દૃઢતાપૂર્વક દાવો કરો છો, તો તમારે તેને વૈદિક પ્રમાણો દ્વારા સિદ્ધ કરવાનું હોય છે, નહીં તો તમે બોલતા રહેશો અને કોઈ સાંભળશો નહીં. ઘણી વખત લોકો શ્રીકૃષ્ણ અને ચૈતન્ય મહાપ્રભુ વિશે પૂછે છે- “તેમના વિશે શું વૈદિક પ્રમાણ છે?” શ્રી ચૈતન્ય ચરિતામૃતના પદીના અધ્યાયોમાં પ્રમાણ આપવામાં

વૈદિક શાસ્કોમાં ચાર વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણા, રામાયણ, વેદાંતસૂત્ર અને શ્રીમદ્ ભાગવતમું આવે છે.

આવ્યા છે. કવિરાજ ગોસ્વામી મિથ્યા દાવો નથી કરી રહ્યા.

કોઈ પણ સાધારણ બક્તિએ વૈદિક શાસ્ક લખવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ નહીં. શ્રીલ રૂપ ગોસ્વામીએ આવી મૂર્ખતાને સમાજમાં ઉત્પાત મચાવવાની સંજ્ઞા આપી છે. તમને એવા અનેક ભક્તો મળશે, જે શુદ્ધ ભક્તના લક્ષણોની નકલ કરતાં ક્યારેક રેછે અને ક્યારેક ભૂમિ પર પડે છે. થોડીવાર પછી તમે તેને ધૂમ્રપાન કરતા જોશો. શા માટે? કારણ કે તેઓ શ્રીલ રૂપ ગોસ્વામીના નિર્દેશોનું પાલન નથી કરી રહ્યા. તેઓ જોર જોરથી ગાય છે, નાચે છે અને કાર્યક્રમ પછી કહે છે- “મારું ગળું સૂકાઈ ગયું છે. શું એક બીરી મળી શકે છે?” અમે સ્વયં જોયું છે. આ ઉત્પાત છે. શ્રીલ રૂપ ગોસ્વામી કહે છે કે આ પ્રકારની તથાકથિત ભક્તિભાવના કેવળ ઉપદ્રવ મચાવે છે.

શ્રીલ ભક્તિવિનોદ ઠાકુર આ નકલવાદીઓની ભર્ત્સના કરે છે. આવા અનેક અપસંપ્રદાયો છે, જેઓ ચૈતન્ય મહાપલુના ભક્ત હોવાની નકલ કરે છે.

સંપ્રદાય અર્થાત્ જે સાવધાની પૂર્વક વૈદિક નિયમોનું પાલન કરે. તેથી કવિરાજ ગોસ્વામી વૈદિક પ્રમાણ આપે છે. આજના શ્લોકમાં તેઓ ઉપનિષદોને ઉદ્ઘૃત કરી રહ્યા છે. વૈદિક શાસ્કોમાં ચાર વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણા, રામાયણ, વેદાંતસૂત્ર અને શ્રીમદ્ ભાગવતમું આવે છે.

શ્રીમદ્ ભાગવતમું વેદાંતસૂત્રની વ્યાખ્યા છે. તેથી શ્રીમદ્ ભાગવતમૂના પ્રત્યેક અધ્યાયના અંતમાં વ્યાસદેવ લખે છે- બ્રહ્મસૂત્રસ્ય ભાષ્ય... “શ્રીમદ્ ભાગવતમું બ્રહ્મસૂત્રની ઉપરનું ભાષ્ય છે.” વેદાંતસૂત્રનું પહેલું સૂત્ર છે, અથાતો બ્રહ્મ જિજ્ઞાસા હવે પરમ સત્યના વિષયમાં જિજ્ઞાસા કરવી જોઈએ.

આ એક માત્ર કાર્ય છે. લોકો પરેશાન છે, કારણ કે તેમણે તેમના વાસ્તવિક કાર્ય અર્થાત્ બ્રહ્મજિજ્ઞાસા કરવાની

છોડી દીધી છે, પ્રકૃતિ દ્વારા આપણાને મનુષ્યોને ઘણી બધી સુવિધાઓ પ્રાપ્ત છે. છોડ, વૃક્ષ, જળચરો, કિડા-મંકોડા તથા પશુ-પક્ષીઓની યોનિમાં ભમડા કર્યા પછી અંતે આપણે મનુષ્યજીવન પ્રાપ્ત કરીએ છીએ અને મનુષ્યની યોનિમાં પણ મોટાભાગનો વર્ગ અસભ્ય છે તેથી એક જરણ ગીતમાં શ્રીલ નરોતમ દાસ ઠાકુર કહે છે- હરિ હરિ બિફલે જનમ ગુનાઇનું- “હે ભગવાન હરિ મેં વ્યર્થમાં જ પોતાનું જીવન ગુમાવી દીધું છે.” આ આપણી સ્થિતિ છે.

આપણાને મનુષ્ય જીવન પ્રાપ્ત થયું છે, પરંતુ આપણે તેને વ્યર્થ જ ગુમાવી રહ્યા છીએ. લોકો શરીર સાથે પોતાની મિથ્યા ઓળખાણ કરીને વ્યર્થમાં મનુષ્ય જીવન વિતાવી રહ્યા છે. “હું આ શરીર છું, “હું ભારતીય છું” “હું અમેરિકન છું” “હું જર્મન છું.” તેઓ આ પ્રકારની શારીરિક ચેતના દ્વારા વ્યર્થ જીવન ગુમાવી રહ્યા છે. આવા લોકો મૂર્ખ છે. આ ભગવદ્ગીતાની પહેલી શિક્ષા છે. મહાભારતના યુદ્ધના પહેલા જ દિવસે અર્જુન સ્વયંની ઓળખાણ શરીર સાથે કરે છે અને વિચારે છે- “પોતાના ભાઈઓનો વધ કરવો યોગ્ય નથી, કારણ કે તેઓ સાથે મારો શારીરિક સંબંધ છે.” તો તેની આ ચેતનાને દૂર કરવા માટે શ્રીકૃષ્ણ તેને ફટકારતા કહે છે- અશોચ્યાનન્વશોચસ્ત્વ પ્રજ્ઞાવાદાંશ્વ ભાષસે- “વિદ્વાનોની જેમ વાતો કરતા તું જે શોક કરવા યોગ્ય નથી. તેના માટે શોક કરે છે.

આપણે મોટીમોટી વાતો કરીએ છીએ અને પોજનાઓ બનાવીએ છીએ પરંતુ, વાસ્તવમાં આપણે કૂતરા-બિલાડીઓથી વધારે સારા નથી. આ આપણી સ્થિતિ છે, કારણ કે આપણે આપણી ઓળખાણ શરીર સાથે કરીએ છીએ. “મારો દેશ, મારો સમુદ્રાય, મારો સમાજ, મારો પરિવાર.” આ નરી અજ્ઞાનતા છે. અહેં મમેતિ- હું અને મારું.

એક સરળ ગીતમાં શ્રીલ નરોતમ દાસ ઠાકુર કહે છે-
હરિ હરિ બિફલે જનમ ગુનાઇનું- “હે ભગવાન હરિ મેં વ્યર્થમાં
જ પોતાનું જીવન ગુમાવી દીધું છે.” આ આપણી સ્થિતિ છે.

વાસ્તવમાં આપણે કુતરા-બિલાડીઓથી વધારે સારા નથી. આ આપણી સ્થિતિ છે, કારણ કે આપણે આપણી ઓળખાણ શરીર સાથે કરીએ છીએ. “મારો હેશ, મારો સમુદ્રાય, મારો સમાજ, મારો પરિવાર.” આ નરી અજ્ઞાનતા છે.

લોકોને સત્યનું કોઈ જ્ઞાન નથી. તેઓ વિચારી રહ્યા છે- “હું આ શરીર છું અને શરીરથી સંબંધિત બધું જ મારું છે.” આ અજ્ઞાન છે. પરંતુ, સંપૂર્ણ વિશ્વમાં આ અજ્ઞાનતા વ્યાપ્ત છે. તેથી શ્રી ચૈતન્ય ચરિતમૃતના આરંભમાં જ લેખક કહે છે,

વન્દે શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય-નિત્યાનંદી સહોદિતૌ ।

ગૌડોદયે પુષ્પવન્તો ચિત્રો શનદો તમોનુદો ॥

“હું ચૈતન્ય મહાપ્રભુ અને શ્રી નિત્યાનંદ પ્રભુને પ્રણામ અર્પણ કરું છું, જે સૂર્ય અને ચંદ્રની સમાન છે. તેઓ બંને અજ્ઞાનતાના અંધકારને દૂર કરી બધાં પર અદ્ભુત રૂપે કૃપા વરસાવવા માટે એક સાથે ગૌડદેશના ક્ષિતિજ પર ઉદ્ઘિત થયા છે.” શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુ અને શ્રી નિત્યાનંદ પ્રભુ ભૌતિક જગતમાં તે પતિત જીવોનો ઉદ્ઘાર કરવા માટે આવ્યા છે, જે પોતાની મિથ્યા ઓળખાણના અંધારામાં છે

પ્રથમ શિક્ષા

શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુ, પોતાના પાર્ષ્ડો શ્રી નિત્યાનંદ પ્રભુ, અદ્વૈત પ્રભુ, ગાદાધર પ્રભુ, શ્રીવાસ તથા અન્ય ભક્તોની સાથે મિથ્યા ઓળખાણના અંધકારને દૂર કરવા આવ્યા છે. શ્રીકૃષ્ણો અર્જુનને જ્ઞાન પ્રદાન કરીને તેના મિથ્યા ઓળખાણના અંધકારને દૂર કર્યો.

શ્રીકૃષ્ણ કહે છે-

દેહનોઽસ્મિન् યથા દેહે કૌમાર યૌવન જરા ।

તથા દેહાન્તરપ્રાપ્તિર્ધીરસત્ત્ર ન મુહ્યતિ ॥

“હું ચૈતન્ય મહાપ્રભુ અને શ્રી નિત્યાનંદ પ્રભુને પ્રણામ અર્પણ કરું છું, જે સૂર્ય અને ચંદ્રની સમાન છે. તેઓ બંને અજ્ઞાનતાના અંધકારને દૂર કરી બધાં પર અદ્ભુત રૂપે કૃપા વરસાવવા માટે એક સાથે ગૌડદેશના ક્ષિતિજ પર ઉદ્ઘિત થયા છે.”

જે રીતે જીવાભા આ શરીરમાં બાળપણથી યુવાવસ્થા અને પછી વૃદ્ધાવસ્થા તરફ વધે છે, એવી જ રીતે મૃત્યુ પછીને અન્ય શરીર ધારણ કરે છે. એક ધીર વ્યક્તિ આ પરિવર્તનથી મોહિત થતો નથી. બીજા શબ્દોમાં, “પહેલાં સમજવાનો પ્રયાસ કરો કે તમે છો કોણ ?”

આ ભગવદ્ ગીતા તેના મૂળરૂપે ‘શુદ્ધ જ્ઞાન છે. તેનું પહેલું જ્ઞાન એ જ્ઞાનવાનું છે કે આપણો આ શરીર નથી, કારણ કે અજ્ઞાનતાનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત છે- હું વિચારું છું કે “હું આ શરીર છું”- “હું અમેરિકન છું.” “હું ભારતીય છું.” “હું બ્રાહ્મણ છું” “આ આ છું.” “હું તે છું.”

શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ એક અલગ પ્રકારે આ વાત કહી. તેઓ કહે છે- “હું બ્રાહ્મણ નથી, હું ક્ષત્રિય નથી, હું વैશ્ય નથી, હું શુક્ર નથી, હું બ્રહ્મચારી નથી, હું ગૃહસ્થ પણ નથી, હું વાનપ્રસ્થ નથી. હું સંન્યાસી પણ નથી. આ નાસ્તિકતાવાદ કે શૂન્યવાદ નથી, તો પછી હું કોણ છું ? તેઓ કહે છે- ગોપીભર્તુ: પદકમલયોર્ડસ દાસાનુદાસ- “હું ગોપીભર્તુ અર્થાત્ ગોપીઓનું પાલન કરનારા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના દાસોનો દાસ છું.”

તો આ આપણી ઓળખાણ છે, પરંતુ આપણો આને ભૂલી ગયા છીએ. લોકો વિચારે છે- જો મને એક સારું ધર, સારી ભોટરગાડી, સારો વ્યાપાર, અધિકાધિક ધન, સારી

લોકો વિચારે છે - જો મને એક સારું ઘર, સારી મોટરગાડી, સારો વ્યાપાર, અધિકારિક ઘન, સારી પત્ની, સારા બાળકો વગેરે મળી જાય તો હું સુખી થઇ શકું છું." આ ભૌતિક સભ્યતા છે. પરંતુ લોકો નથી જાણતા કે તેઓ ક્યારે ય સુખી થઇ શક્શે નહીં. તો તમારા જેવા અમેરિકન અને યુરોપિયન લોકો પાસે સારી યોગ્યતાઓ છે. જેવું મેં ઘણી વખત જગાવ્યું છે કે તમારા લોકોની આ "સારી" વસ્તુઓમાં અધિક રૂચિ નથી રહી. આધ્યાત્મિક વસ્તુઓને સમજવી એ વાસ્તવિક રીતે સારું છે. આ પ્રક્રિયા સમજવાથી આરંભ થાય છે કે હું શરીર નથી. અહં બ્રહ્માસ્મિ, આ ભગવદ ગીતાની શરૂઆત છે. શ્રીકૃષ્ણ અર્જુનને નિર્દેશ આપી રહ્યા છે, "તું શરીર નથી. તું આત્મા છે. આને સમજવાનો પ્રયાસ કર."

અપરિવર્તિત સંદેશ

પાંચસો વર્ષ પહેલાં જ્યારે ચૈતન્ય મહાપ્રભુ પ્રગટ થયા હતા, તે વખતે પણ મૂર્ખ લોકો હતા. તેઓ ભગવદ્ગીતાની શિક્ષાઓની કદર કરતા નહોતા. તેથી શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુ શ્રીકૃષ્ણાના ભક્તના રૂપમાં આ શિખવાડવા માટે આવ્યા કે કેવી રીતે શ્રીકૃષ્ણાની સેવા અને તેમને પ્રેમ કરવામાં આવે. આ ચૈતન્ય મહાપ્રભુનું આંદોલન છે. જ્યારે શ્રીકૃષ્ણ આવ્યા, તો તેમણે કહ્યું - સર્વધર્માન પરિત્યજ્ય મામેકં શરણ ક્રાજ- બધું જ છોડીને, પોતાની બધી જ મૂર્ખતા છોડીને મારું શરણ લે." અને ભક્ત રૂપમાં શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુ પણ આ કહે છે, "યારે દેખ, તારે કહ 'કૃષ્ણ'- ઉપદેશ. તમે જેને પણ મળો, તેને શ્રીકૃષ્ણાનો સંદેશ સંભળાવો." શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ કંઈ નવું નથી કહ્યું. આ પ્રામાણિકતાનું ચિદન છે. જે એમ કહે છે કે, "મેં કંઈક નવું બનાવ્યું છે, તેઓ મૂર્ખ છે. તમારા દેશમાં એક કહેવત છે- "નવી બોટલમાં પુરાણી શરાબ." એવી જ રીતે ચૈતન્ય મહાપ્રભુ તે જ શિખવાડી રહ્યા છે, જે શ્રીકૃષ્ણો બતાવ્યું છે.

શ્રીકૃષ્ણા કહે છે- મત: પરતરં નાન્યત કિંચિદસ્ત ધનજય- "મારાથી શ્રેષ્ઠ કોઈ સત્ય નથી." શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ પણ એ જ કહ્યું- "યારે દેખ, તારે કહ 'કૃષ્ણ' ઉપદેશ" અને અમે પણ એમ જ કહી રહ્યા છીએ- "શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય મહાપ્રભુથી શ્રેષ્ઠ કોઈ સત્ય નથી." શા માટે? કારણ કે તેઓ જ શ્રીકૃષ્ણા છે. આને પરંપરા કહે છે- અમે એ જ દોહરાવી રહ્યા છે, જે શ્રીકૃષ્ણો અને ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ કહ્યું છે.

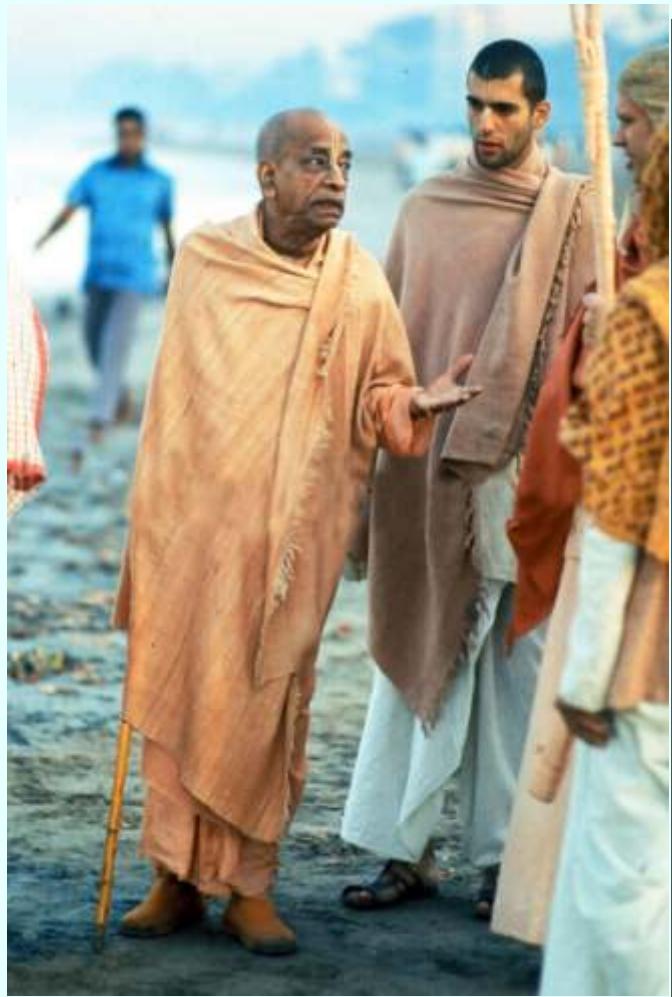
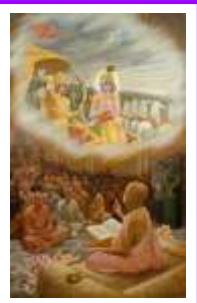
તો પરમ સત્યને સમજવું મુશ્કેલ નથી. શ્રીકૃષ્ણા પ્રત્યક્ષ કહે છે- મારું શરણ લો અને શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુ કહે છે- "શ્રીકૃષ્ણાના સંદેશનો પ્રચાર કરો." શ્રીકૃષ્ણાએ જે સંદેશ આપ્યો છે અને શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ જેનું સમર્થન કર્યું છે, અમે તેના સિવાય કંઈ નહીં કહીએ. આ અમારો સિદ્ધાંત છે. આ કૃષ્ણાભાવનામૃત આંદોલનનો સિદ્ધાંત છે. શ્રીકૃષ્ણો સ્વયંના વિષયમાં પ્રચાર કર્યો. શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ પણ એ સિદ્ધાંતનો પ્રચાર કર્યો. અમે પણ એ જ સિદ્ધાંતનો પ્રચાર કરી રહ્યા છે. અમે કોઈ નવી વસ્તુનું નિર્માણ નથી કરી રહ્યા. તે અમારું કાર્ય નથી.

શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુની કૃપાથી અને અમારા અનુરોધથી આપ બધા યુરોપિયન યુવક-યુવતીઓ આ આંદોલનને સ્વીકાર કરી રહ્યા છો. તમારા દેશમાં હું એ જ સંદેશ લઈને આવ્યો છું. ન તો મેં કોઈ જાદુ કર્યું છે અને ન તો મને જાદુ કરતા આવ્યે છે. મેં એ જ સંદેશને દોહરાવ્યો છે- આ પરમ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ છે. આ કૃષ્ણ ચૈતન્ય દેવ છે- શ્રીકૃષ્ણાનું ભક્તિમય સ્વરૂપ, આનો સ્વીકાર કરો અને તમારું જીવન સફળ થઇ જશે.

આપનો ખૂબ ખૂબ આભાર.... હરે કૃષ્ણ !

ભક્ત સરળ હોય કે કુટિલ ?

(પ્રાતઃકાલીન સહેલ, પર્થ, ઓસ્ટ્રેલિયા)

શ્રીલ પ્રબુપાદ સાથેની પ્રાતઃકાલીન સહેલ ક્યારેય નીરસ નહોતી રહેતી. ઘણી વખત શ્રીલ પ્રબુપાદ કોઈ પણ શબ્દ કહ્યા વિના હરે કૃષ્ણા મહામંત્રનો જ્યે કરતા રહેતા. તેથી એ શિષ્યો નિરાશ થછ જતા. જેઓને આવી સહેલમાં આવવાનો અવસર મળતો તેઓ ઘણી વખત જાણી જોઈને કોઈ પ્રશ્ન પૂછતા અથવા મુદ્દો ઉઠાવતા, જેનાથી શ્રીલ પ્રબુપાદ

કંઈક કહે. પરંતુ આ એટલું સરળ નહોતું. ઘણી વખત તેઓ આવા પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપીને શાંતિભરી સહેલ ચાલુ રાખતા.

પરંતુ, એક દિવસ શ્રીલ પ્રબુપાદ મજાકના મુડમાં હતા, “ભક્ત સરળ હોય છે કે કુટિલ ?” તેમણે ફરીથી તે પ્રશ્ન પૂછ્યો, વધુ ચતુરાઇભરી આંખો સાથે.

“હા, ભક્ત સરળ હોય છે !” શિષ્યે ઉત્સાહપૂર્વક જવાબ આપ્યો. કદાચ એ નહોતો જાણતો કે તે છળ ભરેલા પ્રશ્નથી મૂળંવાઇ ગયો હતો.

શ્રીલ પ્રબુપાદે બધાને હેરાન ન કરતા પોતાનો અનપેક્ષિત જવાબ આપ્યો.

“વાસ્તવમાં ભક્ત કુટિલ હોય છે !” ત્યાં ઉભેલા બધા જ ભક્તોના મૌખલ્યાના ખુલ્લા રહી ગયા.

“મારું ઉદાહરણ લો.” શ્રીલ પ્રબુપાદ સમજાવતા કહ્યું, “હું તમારા દેશમાં આવ્યો અને તમે બધા માંસાહાર, નશા વગેરેમાં દૂબેલા હતા. મેં તમારી બધાની સાથે છળ કર્યું, છળ દ્વારા મેં તમને બધાને કૃષ્ણા ભક્ત બનાવી દીધા. તો આ દૃષ્ટિથી ભક્ત કુટિલ હોય છે. ત્યારે જ તો તે છળ કરી શકે. કોઈ પણ કૃષ્ણા ભક્ત બનવા નહોતું માંગતું. પરંતુ મેં બધાની સાથે છળ કરી લીધું.

શ્રીલ પ્રબુપાદ એક આચાર્ય હતા. તેમણે પોતાના આચરણથી આપણાને શિક્ષા આપી. બીજાઓના કલ્યાણ માટે કેવી રીતે તેમની સાથે છળ કરવામાં આવે. આ પ્રાતઃકાલીન સહેલ દરમ્યાન તેમણે આપણાને આ શિક્ષા આપી.

મહાભારત

ઉગ્રશ્વાજી દ્વારા મહાભારતની કથા

- જય દામોદર દાસ

અષ્ટાવક્ષના જન્મ અને શાસ્ત્રાર્થની કથા

હવે તમે મારા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો અને હું તમારા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપું છું.

રાજન્! જ્યારે ભરી સભામાં અષ્ટાવકે કોધપૂર્વક ગર્જના કરતા આ પ્રમાણે પડકાર ફેંક્યો ત્યારે બંદીએ કહ્યું, “અષ્ટાવક! એક જ અજિન એક પ્રકારે પ્રકાશિત થાય છે, એ જ અજિન અનેક પ્રકારે પ્રકાશિત થાય છે, એક જ સૂર્ય સંપૂર્ણ જગતને પ્રકાશિત કરી રહ્યો છે, શત્રુઓનો નાશ કરનાર દેવરાજ ઈન્દ્ર એક જ વીર છે તથા પિતરોનો ઈશ્વર યમરાજ પણ એક જ છે.

અષ્ટાવકે કહ્યું, “ઈન્દ્ર અને અજિન- આ બંને દેવતાઓ છે, નારદ અને પર્વત આ દેવર્ષિ પણ બે છે, બે જ અશ્વિની કુમારો છે, રથના પૈડા પણ બે હોય છે અને વિધાતાએ પતિ અને પત્ની આ સહયરો પણ બે જ બનાવ્યા છે.”

બંદીએ કહ્યું, “આ સંપૂર્ણ પ્રજા કર્મવશ ત્રણ પ્રકારે જન્મ ધારણા કરે છે, બધા કર્માનું પ્રતિપાદન પણ ત્રણ વેદ જ કરે છે, અધ્વર્યુ- જનો પણ પ્રાત, મધ્યાહ્ન અને સાંય આ ત્રણ સમયે યજનનું અનુષ્ઠાન કરે છે, કર્માનુસાર પ્રાપ્ત થનાર ભોગો માટે સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને નરક-એ લોક પણ ત્રણ જ છે તથા વેદમાં કર્મજન્ય જ્યોતિઓ પણ ત્રણ પ્રકારની છે.

અષ્ટાવક કહ્યું, “બ્રાહ્મણો માટે આશ્રમ ચાર છે, વર્ણ પણ ચાર જ યજ્ઞો દ્વારા પોતપોતાનો નિર્વાહ કરે છે, મુખ્ય દિશાઓ પણ ચાર છે.

ઉંકારના અકાર, ઉકાર, મકાર અને અર્ધ માત્રા આ ચાર જ વર્ણ છે તથા પરા, પશ્યન્તી, મધ્યમા અને વૈખરીના બેદથી વાણીપણ ચાર પ્રકારની જ કહેવામાં આવે છે.”

બંદીએ કહ્યું- “યજ્ઞના અજિન (ગાઈપત્ય, દક્ષિણાધિન, આહવનીય, સત્ય અને આવસથ) પાંચ છે.

પંક્તિ છંદ પણ પાંચ પદોનો છે, યજ્ઞ પણ (અજિનહોત્ર, દર્શ, પૌણમાસ, અનુર્માસ્ય અને સોમ) પાંચ પ્રકારના છે, ઇન્દ્રિયો પાંચ છે, વેદમાં પાંચ શિખા ધરાવતી અભ્યરાઓ પણ પાંચ છે તથા સંસારમાં પ્રસિદ્ધ નદ પણ પાંચ છે.”

અષ્ટાવકે કહ્યું, “ધણા લોકો કહે છે કે અજિનની સ્થાપના કરતી વખતે દક્ષિણામાં છ ગાયો જ આપવી જોઈએ, કાળચકમાં ઋષ્ટુઓ પણ છ જ છે, કૃત્તિકાઓ છ છે તથા બધા વેદોમાં સાધક યજ્ઞ પણ છ જ કહ્યા છે.”

બંદીએ કહ્યું, “ગ્રામ્ય પશુ સાત છે, વન્ય પશુ પણ સાત છે, યજ્ઞને પૂર્ણ કરનાર છંદ પણ સાત જ છે, ઋષિ સાત છે, માન આપવાના પ્રકાર પણ સાત છે અને વીણાના તાર પણ સાત જ પ્રસિદ્ધ છે.”

અષ્ટાવકે કહ્યું- “સેંકડો વસ્તુઓનો તોલ કરનાર શાણ (વજનિયા) પણ આઈ હોય છે, સિંહને મારનાર શરભના પગ પણ આઈ હોય છે, દેવતાઓમાં વસુ નામક દેવતાઓ પણ આઈ છે અને બધા યજ્ઞોમાં યજ્ઞસ્તંભના ખૂણા પણ આઈ જ હોય છે.

બંદીએ કહ્યું- “પિતૃયજ્ઞામાં સમિધાઓ હોમવાના મંત્રો નવ છે. સૂર્યિના પ્રકૃતિના વિભાગ પણ નવ જ છે. બૃહતી છંદના અક્ષર પણ નવ છે અને જેનાથી અનેક પ્રકારની સંખ્યાઓ ઉત્પત્ત થાય છે તેવા એકથી માંડીને અંક પણ નવ જ છે.”

અષ્ટાવકે કહ્યું, “સંસારમાં દિશાઓ દસ છે. હજારની સંખ્યા પણ સોને દસ વાર ગણવાથી જ થાય છે, ગર્ભવતી સ્ત્રી પણ ગર્ભધારણ દસ માસ કરે છે, તત્ત્વનો ઉપદેશ કરનાર પણ દસ છે તથા પૂજનીય પણ દસ છે.”

બંદીએ કહ્યું- “પશુઓના શરીરમાં અગિયાર વિકારોવાળી ઇન્દ્રિયો અગિયાર હોય છે. યજ્ઞના સંભ

અગિયાર હોય છે, પ્રાણીઓના વિકાર પણ અગિયાર છે તથા દેવતાઓમાં રુદ્ર પણ અગિયાર છે.”

અષ્ટાવકે કહ્યું- “એક વર્ષના માસ બાર હોય છે, જગંતી છંદના ચરણોમાં અક્ષર પણ બાર હોય છે, પ્રાકૃત યજ્ઞ બાર દિવસનો કહેવાય છે અને ધીર પુરુષોમાં આદિત્ય પણ બાર જ કહ્યા છે.”

બંદીએ કહ્યું- “તિથિઓમાં તેરસને ઉત્તમ કહી છે અને પૃથ્વી પણ તેર દ્વીપોવાળી હોવાનું કહેવાય છે.”

આ પ્રમાણે બંદી અડધો શ્લોક કહીને જ ચૂપ થઈ ગયા. આથી અષ્ટાવક્ષુ બાકીનો અડધો શ્લોક પૂરો કરીને કહેવા લાગ્યા- “અનિ, વાયુ અને સૂર્ય આ ત્રણોય દેવતા તેર દિવસના યજ્ઞોમાં વ્યાપક છે અને વેદોમાં પણ તેર વળે અક્ષરોવાળા અતિછંદ કહ્યા છે.” આ સાંભળીને જ બંદી શરમાઇને વિચારમાં પડી ગયો. પરંતુ અષ્ટાવક્ના મુખેથી વાળીનો પ્રવાહ અવિરત વહેતો જ રહ્યો. આ જોઈને સભામાં બ્રાહ્મણો હર્ષવર્ધન કરીને અષ્ટાવક પાસે આવીને તેમનું સંન્માન કરવા લાગ્યા.

અષ્ટાવકે કહ્યું, “રાજન્! આ બંદીએ શાસ્ત્રાર્થમાં અનેક વિદ્ઘાન બ્રાહ્મણોને પરાસ્ત કરીને જળમાં દૂબાડી દીધા છે. હવે એની પણ તરત જ તે ગતિ થવી જોઈએ.”

બંદીએ કહ્યું- “મહારાજ! હું જળાધીશ વરુણાનો પુત્ર છું. મારા પિતાને ત્યાં પણ તમારી જ જેમ બાર વર્ષોમાં પૂરો થનાર યજ્ઞ થઈ રહ્યો છે. આના માટે જ મેં જળમાં દૂબાડવાના બહાને પસંદ કરેલા શ્રેષ્ઠ બ્રાહ્મણોને વરુણાલોકમાં મોકલી દીધા છે, તે બધા હમણાં જ પાછા આવશે. અષ્ટાવક મારા પૂજનીય છે. તેમની કૃપાથી હું જળમાં દૂબીને પણ પોતાના પિતા વરુણાદેવને મળવાનું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત કરીશ..”

રાજાને વિલંબ કરતા જોઈને અષ્ટાવક કહેવા લાગ્યા- રાજન્! હું કેટલીય વાર કહી ચૂક્યો, છતાં તમે મદમસ્ત હાથીની જેમ કંઈ સાંભળતા નથી.

આનાથી એવું લાગે છે કે વડગૂંદાનાં પતરાળામાં ભોજન કરવાથી તમારી બુદ્ધિ નષ્ટ થઈ ગઈ છે અથવા તમે આ ખુશામતખોરની વાતોમાં આવી ગયા છો.

જનકે કહ્યું, “દેવ! હું તમારી દિવ્ય વાણી સાંભળી રહ્યો છું. તમે સાક્ષાત્ દિવ્ય પુરુષ છો. તમે

શાસ્ત્રાર્થમાં બંદીને પરાસ્ત કરી દીધા છે. હું તમારી હચ્છા અનુસાર હમણાં જ તેને દંડ આપવાની વ્યવસ્થા કરું છું.

બંદીએ કહ્યું- “રાજન્! વરુણાનો પુત્ર હોવાથી મને જળમાં દૂબવાનો કોઈ ભય નથી. આ અષ્ટાવક પણ ઘણા દિવસથી દૂબેલા તેમના પિતા કહોઇના દર્શન કરશે.”

લોમશજી કહે છે- સભામાં આ પ્રમાણે વાતચીત થઈ રહી હતી કે સમુદ્રમાં દૂબાડેલા બધા બ્રાહ્મણો વરુણાદેવથી સમ્માનિત થઈને જળમાંથી બહાર નીકળીને રાજા જનકની સભામાં આવી પહોંચ્યા. કહોડે કહ્યું- “મનુષ્ય આવા જ કાર્ય માટે પુત્રની કામના કરે છે. જે કામ હું ન કરી શક્યો, તે જ મારા પુત્રે કરીને બતાવ્યું. રાજન્! ક્યારેક-ક્યારેક દુર્બળ મનુષ્યના પણ બળવાન અને મૂર્ખના પણ વિદ્ઘાન પુત્ર ઉત્પત્ત થાય છે.” ત્યારબાદ બંદી પણ જનકની આજ્ઞા લઈને સમુદ્રમાં કૂદી પડ્યો. બ્રાહ્મણોએ અષ્ટાવકની પૂજા કરી અને અષ્ટાવકે પોતાના પિતાનું પૂજન કર્યું.

વેણુવ દિનદર્શિકા

માર્ચ ૨૦૨૨

૦૧, શુક્રવાર - શિવરાત્રી

૦૩, ગુરુવાર - શ્રીલ જગન્નાથ દાસ બાબાજી તિરોભાવ દિન

૧૪, સોમવાર - આમલકી એકાદશી

(પારશા બીજા દિવસે ૦૫:૫૦ થી ૦૮:૪૦ સુધી)

૧૫, મંગળવાર - શ્રી માધ્વેન્દ્રપુરી તિરોભાવ દિન

૧૮, શુક્રવાર - ગૌર પુર્ણિમા (ચંદ્રોદય સુધી ઉપવાસ)

- ભગવાન ચૈતન્ય મહાપ્રભુ આવિભાવ દિન

૨૫, શુક્રવાર - શ્રી શ્રીવાસ પંડિત આવિભાવ દિન

૨૮, સોમવાર - પાપમોચિની એકાદશી

(પારશા બીજા દિવસે ૦૬:૩૫ થી ૧૦:૪૧ સુધી)

એપ્રિલ ૨૦૨૨

૧૦, રવિવાર - શ્રી રામ નવમી (બપોર સુધી ઉપવાસ)

૨૮, સોમવાર - કામદા એકાદશી

(પારશા બીજા દિવસે ૧૧:૦૧ પછી)

આ લેખ ભક્તો માટે ખાસ છે

ભક્તો ઉપર પ્રતંબ અસુરનો હુમલો

- રામ શિરિધારી દાસ

શરૂઆતમાં જ્યારે ભક્ત ગુરુની, કે જેઓ ભગવાન બલરામ પ્રતિનિધિ છે, તેમની શરણાગતિ સ્વીકારે છે, ગુરુ તેના અનર્થો જે પ્રલંબ અસુરનું પ્રતિનિધિત્વ કરે, તેનો નાશ કરે છે. પરંતુ જો ભક્ત સાવધાન ન રહે, કે નિષાવાન ન રહે, તો અનર્થો-સીઓ માટે લોલુપતા, લાલચ, માન અને મોભાની આકંશા તેનું અપહરણ કરી લે છે. નીચેના લેખમાં આપણો આ બાબતે ચર્ચા કરીશું.

પ્રજમાં ભગવાને કરેલી ઘણી લીલાઓમાં, ઉનાળાની ઋતુમાં ભાંડીરવનમાં કરેલી એક લીલા જેમાં ભગવાન બલરામ પ્રલંબાસુરનો વધ કરે છે, તે ઘણી મોહક છે. આ મોહક લીલાઓ ભક્તોમાં ઘણી જાણીતી છે. કારણ કે આ લેખ ભક્તો માટે છે, આ લીલાનું હું વિગતવાર વર્ણન નથી કરી રહ્યો. શ્રી ચૈતન્ય શિક્ષામૃત નામના તેમના પુસ્તક માં શ્રીલ ભક્તિવિનોદ ઠાકુર પ્રજના વિવિધ અસુરોની સરખામણી વિવિધ અનર્થો સાથે કરે છે. એમાં તેઓ ઉલ્લેખ કરે છે, “પ્રલંબાસુર, સીઓ માટે લોલુપતા, લાલચ, માન અને મોભાની આકંશાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. આ બધાનો આપણો ત્યાગ કરવો રહ્યો.” બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, કૃષ્ણાભાવના બહારની ઇન્દ્રિયતૃપ્તિ માટેની આપણી સૂક્ષ્મ અને સ્થૂળ ઇચ્છાઓનું પ્રલંબાસુર પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

ભાંડીરવનમાં પ્રલંબાસુરનો પ્રવેશ

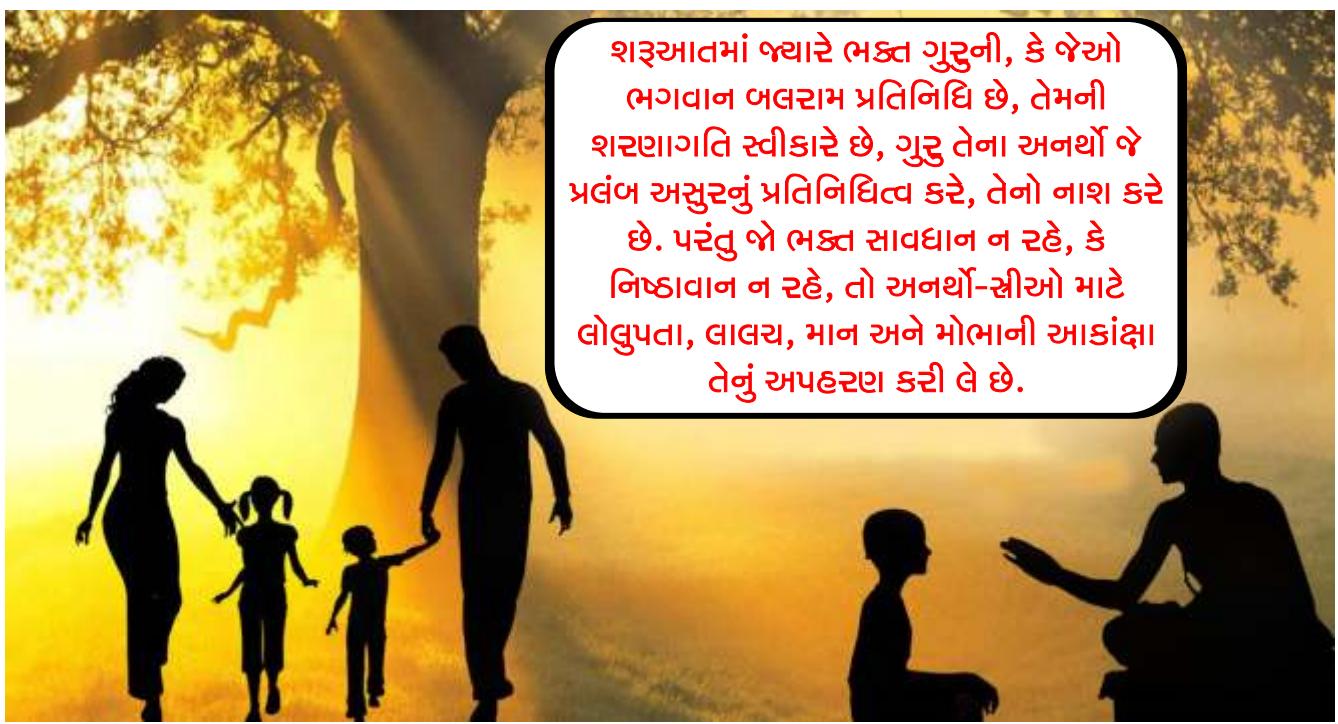
ગોપબાળોના સંગમાં પ્રલંબાસુરે કેવી રીતે પ્રવેશ કર્યો તેનું વર્ણન ગોપાલ ચંપુમાં શ્રીલ જીવ ગોસ્વામીએ નીચે મુજબ કર્યું છે.
“તેણે ચોરનો વેશ ધારણ કર્યો હતો, ઘણાં અનિષ્ટોથી આવૃત્ત, મલિનતાથી ભરેલો, પ્રલંબ, ગોવાળોના ગામમાં આવ્યો અને આજુબાજુ નજર રાખી એક ઘરમાં ભરાઈને તેણે ગોવાળિયાનો વેશ ધારણ કર્યો.”

પ્રલંબ કૃષ્ણ અને બલરામને પ્રસન્ન કરવાનો ડોળ કરી રહ્યો હતો પણ વાસ્તવમાં તેમનું અપહરણ કરીને તે તેમને કંસ પાસે લાદ જવા માંગતો હતો. એજ રીતે, કૃષ્ણાભાવના બહારની ઇન્દ્રિય તૃપ્તિ માટેની ભૌતિક ઇચ્છાઓ, કૃષ્ણ ભાવનામૃતનું મહોરૂં પહેરીને, જે ભક્તો કૃષ્ણ માટેની પ્રેમમય ભક્તિનું સંવર્ધન કરવા માંગે છે તેમના હૃદયમાં પ્રવેશ કરે છે. કમશા: તે ભક્તને કૃષ્ણ ભાવનાથી દૂર લાદ જાય છે અને કૃષ્ણ જેઓ તેમના હૃદયમાં પ્રગટથવાના છે, તેમને મારવાનો પ્રયાસ કરે છે.

પ્રલંબાસુરના વિવિધ આવરણો

પ્રલંબાસુરના વિવિધ આવરણોને સ્થૂળ ઇન્દ્રિયતૃપ્તિ માટે ભૌતિક ઇચ્છાઓ, જેને કૃષ્ણ સાથે કોઈ લેવાદેવા નથી તે ભ્રમ સાથે સરખાવી શકાય. અમુક ઇચ્છાઓ નીચે મુજબ છે:

શરૂઆતમાં જ્યારે ભક્ત ગુરુની, કે જેઓ ભગવાન બલરામ પ્રતિનિધિ છે, તેમની શરણાગતિ સ્વીકારે છે, ગુરુ તેના અનર્થો જે પ્રલંબ અસુરનું પ્રતિનિધિત્વ કરે, તેનો નાશ કરે છે. પરંતુ જો ભક્ત સાવધાન ન રહે, કે નિષાવાન ન રહે, તો અનર્થો-સીઓ માટે લોલુપતા, લાલચ, માન અને મોભાની આકંશા તેનું અપહરણ કરી લે છે.

- ૧) કર્મા અત્ર (અભક્તો દ્વારા રંધેલું અત્ર અથવા કૃષ્ણને ધરાવ્યું નહોય તેવું)
  - ૨) કર્મા પોશાક (વૈષ્ણવ પોશાક સિવાયનો પોશાક)
  - ૩) કર્મા સંગીત (અભક્તો દ્વારા ગાવામાં કે રચના કરવામાં આવેલું અથવા/અને જેનો કૃષ્ણ સાથે કોઈ સંબંધ નથી તેવું)
  - ૪) રમત ગમત રમવી કે જોવી (પુખ્તવયે પહોંચવા છતાં)
  - ૫) કર્મા નાટકો અને ચલાયિતો જોવા (અભક્તો દ્વારા ગાવામાં કે રચના કરવામાં આવેલ અથવા જેનો કૃષ્ણ સાથે કોઈ સંબંધ નથી તેવાં)
  - ૬) મનોરંજન માટે એવા સ્થળોનો પ્રવાસ કરવો કે જેનો કૃષ્ણ સાથે કોઈ સંબંધ નથી.
- પ્રલંબિત માનસિકતા
- ૧) પોર્ના ગ્રાફી
  - ૨) લગ્ન વિના સાથે રહેવાના (લિવ-ઇન) સંબંધો
  - ૩) લગ્નેતર સંબંધો
  - ૪) સજ્ઞાતીય સંબંધો
  - ૫) હસ્તમૈથુન વગેરે

પ્રલંબાસુરની વિકૃત માનસિકતા

હજુ વધારે સૂક્ષ્મ ગેરસમજ જે પ્રલંબાસુરની વિકૃત માનસિકતા જેવા છે. પ્રલંબાસુરની વિકૃત માનસિકતા ગોપાલ ચય્યુમાં શ્રીલ રૂપ ગોસ્વામી દ્વારા નીચે પ્રમાણે પ્રગટ થાય છે,

“આ બે બાળકો છે જેમણે બધાં અસુરોનો વધ કરવાનો છે. કંસ પાસેથી ગુપ્ત રીતે જલ્દી આવીને હું તેમને મળ્યો છું. અટલ કાળ દ્વારા માર્યા જવાથી આજે તેમના ગર્વને કચ્છી નાખવામાં આવશે. તેમનામાં બહુણો વિશ્વાસ ઉપજીવીને હું તેમને મૂર્ખ બનાવીશ. જેમ તેઓ દરરોજ રમે છે હું તેમની સાથે ઉત્સાહપૂર્વક રમીશ. એક મિત્રનો વેશ ભજીવીને હું તે બંને છોકરાઓને મારા હાથ દ્વારા બાંધીને ખભા પરઊચકીને કંસ પાસે લઈ જાશ.”

તેવી જ રીતે ભૌતિક મૂલ્યો અથવા સિદ્ધિઓ માટે નામ અને ઘ્યાતિની કામના કૃષ્ણ ભાવનામૃતનું રૂપ લે છે, અને ભક્તને દૂર લઈ જવાની વિકૃત માનસિકતા સાથે તે ભક્ત, જેણો આ બધી કામનાઓ પહેલી છોડી દીધી છે તેના હૃદયમાં પ્રવેશ કરે છે. ભૌતિક મૂલ્યો અને સિદ્ધિઓ માટેની કૃટલીક માનદ પદવીઓ જે પ્રલંબાસુરની જેમ હુંમલો કરે છે

તે નીચે મુજબ છે:

- ૧) પી.એચ.ડી., ડૉક્ટર, એમ્ઝિનિયર, આઇ.આઇ.ટી., આઇ.આઇ.એમ, વગેરે ડિગ્રીધારક
- ૨) સામાજિક સુધારક
- ૩) કલ્યાણકારી કાર્યકર
- ૪) કેળવણીકારો
- ૫) રોટી, કપડાં, મકાન પુરા પાડવાવાળા
- ૬) વિનામૂલ્ય ચિકિત્સા શિબિર યોજવાવાળા
- ૭) જ્યોતિષી, ભૌતિકશાસ્ત્રી, સંગીતકાર, તપસ્વી, યોગી વગેરે

શ્રેષ્ઠ વક્તિના સેવકો શ્રેષ્ઠ હોય છે

કૃષ્ણ, અમથી અલગ વાસ્તવિકતા છે. તેઓને સર્વજ્ઞાન દ્વારા જાણી શકાય છે અને ફક્ત તેઓ જ શુભ છે. સર્વના એક માત્ર શુભેચ્છાક છે. તેઓ સર્વ માટે આદિકાળથી બધી રીતે સારા છે, અને ફક્ત માનવજ્ઞતિ માટે જ નહીં, પણ દરેક દરેક જીવ માટે. આ કારણોસર, સાચા અર્થમાં, કૃષ્ણને સમર્પિત ભક્ત ઉપરની બધી પદવીઓ માટે કૃષ્ણનો જીણી રહે છે. ફક્ત કૃષ્ણની સેવા કરીને અને અન્યાભિલાષિતા શૂન્યં જ્ઞાન કર્માદ્યનાવૃત્તં ના પથનું અનુસરણ કરીને, એક ભક્ત પશુઓ સહીત દરેક માટે અને સર્વ માટે શ્રેષ્ઠ કાર્ય કરીશકે છે.

કૃષ્ણ અને બલરામનું અપહરણ કરવું હવે સમસ્યા એ છે કે આપણે ભૌતિકવાદી લોકોના

પ્રલંબ કૃષ્ણા અને બલરામને પ્રસંગ કરવાનો ઢોળ કરી રહ્યો હતો પણ વાસ્તવમાં તેમનું અપહરણ કરીને તે તેમને કંસ પાસે લઈ જવા માંગતો હતો. એજ રીતે, કૃષ્ણાભાવના બહારની ઇન્દ્રિય તૃપ્તિ માટેની ભૌતિક ઇચ્છાઓ, કૃષ્ણ ભાવનામૃતનું મહોરું પહેંચીને, જે ભક્તો કૃષ્ણ માટેની પ્રેમમય ભક્તિનું સંવર્ધન કરવા માંગે છે તેમના હૃદયમાં પ્રવેશ કરે છે. કુમશઃ તે ભક્તને કૃષ્ણ ભાવનાથી દૂર લઈ જાય છે અને કૃષ્ણ જેઓ તેમના હૃદયમાં પ્રગટ થવાના છે, તેમને મારવાનો પ્રચાસ કરે છે.

સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત હોદાઓ દ્વારા ઓળખાવા માંગીએ છીએ અને તેમના દ્વારા ઓળખવવા માટે, તેઓ છઢે તે પ્રમાણે આપણે પરિશ્રમ કરીએ છીએ. આ હોદાઓને સીધી કૃષ્ણાભાવનામૃત પ્રવૃત્તિઓનો સિક્કો મારવો તે સૌથી મોટું અનર્થ છે. આ પ્રલંબાસુરની વિકૃત માનસિકતા છે. તે એવા ભક્તોના હૃદયમાં પ્રવેશ કરે છે જે મણે ઉપરની પદવીઓના ભૌતિક પાસાને આવૃત્ત કરીને શુદ્ધ ભક્તિના પથ પરપ્રગતિ કરવી છે. પછી પ્રલંબાસુર અને શુદ્ધ ભક્તિનો પ્રચાર કરવા માટેના એક શક્તિશાળી હથિયાર તરીકે પ્રસ્તુત કરે છે.

આ રીતે, પ્રલંબાસુર એક ભક્ત જેણે ભક્તિ લતાનું સંવર્ધન કરવાની શરૂઆત કરી છે તેના હૃદયને દૂષિત કરે છે. આ દુષ્ણાના પરિણામે ભક્તિ લતાની પ્રગતિમાં અવરોધ આવે છે. જો ભક્તને શ્રી બલરામના પ્રતિનિધિની સહાયતા ન મળે, તો પ્રલંબાસુર ધીમેધીમે ભક્તના પુણ્યકર્મનો કંજો લદ લે છે, અને ત્યાથી તેને નિર્વિશેષ વિભાવના, જે આવૃત્ત નાસ્તિકતાથી વધારે કંઈ નથી, ત્યાં લદ જાય છે. આ નાસ્તિકતા બીજું કોઈ નથી પણ અસુર કંસ છે, જે કૃષ્ણાઃ કે જે હજુ ભક્તના હૃદયમાં ગુરુ અને કૃષ્ણ પ્રતેની શ્રદ્ધાના રૂપમાં પ્રગટ થયા છે, તેને મારવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે.

ભજન રહસ્યમાંથી પ્રલંબાસુર

ભજન રહસ્યના ફક્ત બે શ્લોકો ૧૧ અને ૧૨માં શ્રીલ ભક્તિવિનોદ ઠાકુર દ્વારા ઉપરોક્ત તમામ બાબતો સમજાવવામાં આવી હતી. આમનાય સૂત્ર વ્યાખ્યામાં જણાવ્યા મુજબ:

વિદ્વાનો હૃદય-દૌર્બલ્યના ચાર પ્રકાર માને છે:

- (૧) નકામી વસ્તુઓ પ્રત્યે આસક્તિ, એટલે કે કૃષ્ણ સંબંધિત નહોય એવી વસ્તુઓ
- (૨) દંબ અને કપટ (કુટીનાટી),
- (૩) બીજા લોકોની સમૃદ્ધિ જોઈને ઇચ્છા, અને
- (૪) પ્રતિષ્ઠા અને પદની ઇચ્છા.

હૃદય-દૌર્બલ્ય છ પ્રકારના દુશ્મનોને જન્મ આપે છે. કામ, કોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્સર્ય, અને તેના તરંગો શોક, મોહ, ક્ષુધા, પિપાસા, જરા અને મૃત્યુમાં પરિણામે છે. જ્યાં સુધી મનુષ્ય આ ગેરસમજ નો ત્યાગ ન કરે ત્યાં સુધી ભક્તિ લતાનો વિકાસ થતો નથી.

વૈષ્ણવ તરીકેની પ્રતિષ્ઠા પ્રલંબાસુરને દૂર રાખે છે

જે ભક્તો વૈષ્ણવ તરીકે ઓળખાય છે, પ્રલંબાસુર

તેમના પર હુમલો નથી કરી શકતો અને જેમ રામાનંદ રાયે ચૈતન્ય મહાપ્રભુને ઉલ્લેખ કર્યો હતો, ભક્તોની આ સાચી પ્રતિજ્ઞા છે.

કીર્તિ-ગણ-મધ્યેજીવેર કોન બડ કીર્તિ

કૃષ્ણ-ભક્ત બલિયા યાંહાર હય ઘ્યાતિ

શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુ પછી રામાનંદ રાયને પૂછે છે, “યશસ્વી કાર્યોમાં, સૌથી યશસ્વી કાર્ય કયું છે?”

રામાનંદ ઉત્તર આપ્યો, “તે વ્યક્તિ જે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના ભક્ત તરીકે પ્રતિજ્ઞિત છે તે ખુબ જ યશ અને કીર્તિ બોગવે છે.” (ચૈ.ચ.મધ્ય ૮.૨૪૬).

શ્રીલ પ્રભુપાદે વિવિધ શાસ્ત્રોમાંથી અવતરણો ટાંકીને આ શ્લોકનો ખુબ લાંબો ભાવાર્થ લખ્યો છે. વૈષ્ણવ પ્રતિજ્ઞા શું છે તે વાતને સ્પષ્ટ કરવા માટે, એમાંથી થોડો ભાગ અહીં ટાંકવામાં આવ્યો છે.

આદિપુરાણમાં પૂર્ણ પુરુષોત્તમ પરમેશ્વરસ્વયં કહે છે:

**નતથા મેળિયતમો બ્રહ્મારુદ્રક્ષ પાર્થિવ
ન ચ લક્ષ્મીનંચાત્માચ યથાગોપીજનોમમ**

“બ્રહ્માજી, શિવજી, ભાગ્યદેવી અને હું સ્વયં પણ મને ગોપીઓ જેટલા પ્રિય નથી.” બધી ગોપીઓમાં, શ્રીમતી રાધારાણી સર્વોચ્ચ છે. રૂપ ગોસ્વામી અને સનાતન ગોસ્વામી શ્રીમતી રાધારાણી અને શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુના સૌથી ઉત્કૃષ્ટ સેવકો છે. જે લોકો તેમની સેવામાં રોકાયેલા છે તેમને રૂપાનુગ કહેવાય છે. ચૈતન્ય-ચંદ્રમૃત (૨૬) શ્રીલ રૂપ ગોસ્વામીનિશ્ચે નીચેનું નિવેદન આપે છે.

ભગવાન શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુની સેવામાં પરોવાયેલી વ્યક્તિના ગુણો જેમ કે પ્રતિજ્ઞા, તપશ્ચર્યા, તપ અને જ્ઞાન ની તુલના બીજા લોકોના સારા ગુણો સાથે ન થવી જોઈએ. શ્રી ચૈતન્ય મહાપ્રભુની સેવામાં રોકાયેલા ભક્તની એવી પૂર્ણતા છે.

આ ગુરુ-શિષ્ય પરંપરાનું ચુસ્તપણે અનુસરણ કરનાર ભક્ત હંમેશા પ્રલંબાસુરથી બચેલા રહે છે.

(કમશા: વધુ આવતા અંકમાં)

આવતા અંકમાં આપણે નીચે મુજબની શિક્ષાઓ સમજુશું.

- પ્રલંબ અને વૈષ્ણવની પ્રતિજ્ઞા વચ્ચે તફાવત

- ભગવાન બલરામ પાસેથી મદદ લેવી.

- સૌ પ્રથમ આપણે પ્રલંબાસુરને સમજવો પડે, પછી તેનો ત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કરી શકાય.

॥ વૈદિક વિચારધારા ॥

ભક્તિ એ તમામ આધ્યાત્મિક પ્રવૃત્તિઓ-માંનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ છે અને તેથી તે સર્વશ્રેષ્ઠ અને સાથે સહેલો છે. જે શુદ્ધ ભક્તો પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાનનો સંપર્ક સાંધવા ગંભીર છે, તેઓ માટે તે સર્વશ્રેષ્ઠ અને ઉત્કૃષ્ટ છે. જ્યારે જેઓ ભક્તિરૂપી ઘરનાં ઉંબરા પર છે, તેવાં શીખાઉ માટે તે સહેલો છે.

– એ.સી. ભક્તિવેદાંત સ્વામી પ્રલુપાદ.
ભાવાર્થ: શ્રીમદ્ ભાગવતમ् १.२.७

અસંખ્ય શાશ્વત જીગૃત જનોમાં ફક્ત એક જ શાશ્વત શ્રેષ્ઠ છે. તે અસંખ્ય જીવોની વ્યક્તિગત કર્મ અને કર્મની પ્રતિક્રિયા મુજબ જાળવણી કરે છે. તેના પરમાત્મા તરીકેનાં વિસ્તરણથી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન પણ દરેક જીવ જનોનાં હદ્યમાં વાસ કરે છે. જે સર્વશ્રેષ્ઠ ભગવાનને અંદર અને બાહ્ય રીતે જોઇ શકે છે તેવા સંત લોકો માર્ગસ્ત જ કોઈ સંપૂર્ણ અને શાશ્વત શાંતિ મેળવીશકે.

– કઠ ઉપનિષદ ૨૨.૧૩

હે સર્વકર્ષક ભગવાન ગોવિદ, અમે ખુશીથી નમન કરીને તમને અમારું માન અર્પણ કરીએ છીએ. મહેરભાની કરી માયાળુ થઈ, અભક્તિમય તત્વજ્ઞાનનાં ચંદ્રનો સંપૂર્ણ છેદ કરે એવા શુદ્ધ પ્રેમનું બુન્દ અમને આપો.

– શ્રીલ રૂપ ગોસ્વામી, સત્વમાલા ૫.૨૭

જે રીતે અગ્નિ સોનાનાં સંપર્કમાં આવતાં સોનામાં ભિંભિત થયેલી અન્ય ધાતુઓની અશુદ્ધિઓને દૂર કરે છે તે રીતે, ભગવાન વિષ્ણુ હદ્યમાં રહીને યોગીઓનાં મન શુદ્ધ કરે છે.

– ભૂમી દેવી, શ્રીમદ્ ભાગવતમ् ૧૨.૩.૪૭

શ્રીમદ્ ભાગવતમ्

સ્કર્ણ્ધ १, અધ્યાય - ८ રાણી કુંતીની પ્રાર્થના અને પરીક્ષિતનું સંરક્ષણ

ગન્તું કૃતમતિબ્રહ્મન દ્વારકાં રથમાસ્થિત: ।

ઉપલેખેઽભિધાવન્તીમુત્તરાં ભયવિહ્વલામ् ॥૮॥

ગન્તુમ્-જવા માટે ઈચ્છુક; કૃતમતિ:- નિશ્ચય કરીને;
ભ્રાહ્મન્-હે વ્રાલાણા; દ્વારકામ્-દ્વારકા પ્રતિ; રથમ્-રથમાં;
આસ્થિતા:- આરુઢ થયા; ઉપાદો ભો - જો ઈ;
અભિધાવન્તીમ્-દોડતી આવતી, ઉત્તરામ્-ઉત્તરાને;
ભયવિહ્વલામ્-ભયથી વિહ્વળ થયેલી, ભયભીત
થયેલી.

અનુવાદ

દ્વારકા જવા માટે તેઓ જેવા રથમાં બેઠા તે વખતે, ભયથી
વિહ્વળ થયેલી ઉત્તરાને દોડતી પોતાના તરફ આવતી
તેમણે જોઇ.

ભાવાર્થ

પાંડવ-પરિવારના બધા જ સત્યો ભગવાનના રક્ષણ પર
જ સંપૂર્ણપણે આધાર રાખતા હતા અને તેથી બધા
સંજોગોમાં ભગવાન તેમનું સૌનું રક્ષણ કરતા હતા.
ભગવાન તો સૌનું રક્ષણ કરે છે, પણ જે ભગવાનનો જ
એક માત્ર આધાર રાખે છે એની ભગવાન ખાસ સંભાળ
લે છે. નાનો પુત્ર કે જે કેવળ પિતા ઉપર જ બધી રીતે
આધારિત છે તેનું પિતા વિશેષ ધ્યાન રાખે છે.

ઉત્તરોવાચ

પાહિ પાહિ મહાયોગિન્દેવદેવ જગત્પતે ।

નાન્યં ત્વદભયં પશ્યે યત્ર મૃત્યુ: પરસ્પરમ् ॥૯॥

ઉત્તરા ઉવાચ-ઉત્તરાએ કહું; પાછિ પાછિ-મારી રક્ષા

કરો, બચાવો બચાવો; મહાયોગિન્-હે સર્વશ્રેષ્ઠ યોગી;
દેવદેવ- હે દેવાધિદેવ; જગત્પતે-હે જગતના પતિ; ન-
નથી; અન્યમ્-બીજું કોઇ પણ; તત્-તમારા સિવાય;
અભયમ્-અભય, નિર્ભયતા; પશ્યે-જોઉં છું; મૃત્યુ-
મૃત્યુ; પરસ્પરમ્-દૈતમય જગતમાં.

અનુવાદ

ઉત્તરાએ કહું: હે દેવાધિદેવ! હે જગત્પતિ! આપ સર્વ
યોગીઓમાં શ્રેષ્ઠ છો. કૃપા કરી મારી રક્ષા કરો, કારણ
કે આ દૈતમય જગતમાં મૃત્યુના ભયમાંથી મને આપના
સિવાય કોઇ બચાવી શકે તેવું નથી.

ભાવાર્થ

આ ભૌતિક જગત એ દૈતમય જગત છે. જ્યારે પરમ ધામ
એકતામય છે. દૈતભાવવાળું જગત જડ પદાર્થ અને
ચેતન આત્માનું બનેલું છે, જ્યારે પરમ ધામ તો,
જડતાનો અંશ પણ જેમાં ન હોય તેવું માત્ર પૂર્ણ ચેતન્ય
જ છે. દૈતભાવી જગતમાં દરેક જણ દુનિયાના સ્વામી
થવાનાં ખોટાં ફાંફાં મારે છે, જ્યારે પરમ ધામમાં તો
પરમેશ્વર જ સર્વના પરમ સ્વામી છે અને બીજા બધા
તેમના પૂર્ણપણે દાસ છે. દૈતમય જગતમાં દરેક વ્યક્તિ
અન્ય સર્વની ઈર્ષા કરે છે અને જડ તથા ચેતના બેવડા
અસ્તિત્વથી મૃત્યુ નિશ્ચિત છે. પરમેશ્વર શરણો આવેલાના
એક માત્ર નિર્ભય આશ્રય છે. ભગવાનનાં
ચરણકમળોમાં સંપૂર્ણપણે આત્મ-સમર્પણ કર્યા સિવાય
આ ભૌતિક દુનિયામાં મૃત્યુના પંજામાંથી કોઇ પણ
પોતાની જાતને બચાવી શકતું નથી.

ચાલો ચા જીમમાં જ

ભગવદ ધામ

- રાહેશ દાસ

એકવાર નારદ મુનિ વૈકુંઠમાં ભગવાન નારાયણને મળવા માટે જઈ રહ્યા હતા. માર્ગમાં તેમને એક ભક્ત-સ્માર્ત બ્રાહ્મણ (જે પોતાના રીતિ-રિવાજોથી આસક્ત હતો. તેનામાં ભક્તિનો અભાવ હતો) અને એક ગરીબ મોચીને ભષ્યા. બંનેએ નારદમુનિને પ્રાર્થના કરતા કહ્યું કે તેઓ ભગવાનને પૂછીને આવે કે તેઓ બંને ક્યારે ભગવદ્ધામ જશે? તેમણે એમ પણ કહ્યું કે કૃપા કરીને અમને એ પણ જણાવશો કે ભગવાન આધ્યાત્મિક જગતમાં શું કરતા હતા?

જ્યારે નારદમુનિ પાછા આવ્યા, તો બ્રાહ્મણો પૂછ્યું, “હે દેવર્ષિ, કૃપા કરી મને જણાવશો કે તમે જ્યારે ભગવાનને જોયાતો તેઓ શું કરતા હતા?”

“ઓહ!” નારદમુનિએ આશ્ર્ય વ્યક્ત કરતા કહ્યું, “ભગવાન સૌયના કાણમાંથી હાથી પસાર કરતા હતા.”

મિથ્યા અહંકાર અને જુહી ભક્તિ દ્વારા અંધ થયેલ સ્માર્ત બ્રાહ્મણો અવિશ્વાસ સાથે કહ્યું, “તે અશક્ય છે. સૌયના કાણમાંથી હાથી કેવી રીતે નીકળી શકે?”

જ્યારે સ્માર્ત બ્રાહ્મણો પૂછ્યું કે, “તે ભગવદ્ધામ ક્યારે જશે..” તો નારદમુનિએ જવાબ આખ્યો કે આંબલીના વૃક્ષ પર જેટલા પાંડા છે, એટલા લાખ વર્ષ તેને લાગશે.

જ્યારે મોચીએ ભગવાન દ્વારા સૌયના કાણમાંથી હાથી પસાર કરવા વિશે સાંભળ્યું, તો તે રડવા લાગ્યો અને નાચવા લાગ્યો અને બોલ્યો, “હા, હા સંભવ છે. મારા ભગવાન અસંભવ વસ્તુઓને સંભવ બનાવી શકે છે, તેમના માટે કંઈ પણ અસંભવ નથી. તેઓ સરળતાથી એક હાથીને સૌયના કાણમાંથી પસાર

કરી શકે છે.”

જ્યારે નારદ મુનીએ પૂછ્યું કે તુ ભગવાન દ્વારા થતા આવા અસંભવ કાર્યને કેવી રીતે સ્વીકારી શકે? શું તને વિશ્વાસ છે કે ભગવાન આવું કરી શકે?

મોચીએ જવાબ આખ્યો, “હું જે વડના જાડ નીચે બેસીને કાર્ય કરું છું તે વડના એક ટેટામાં અસંખ્ય બીજ હોય છે અને દરેક બીજમાંથી આટલું મોટું જાડ બની શકે છે તો એક સૌયના કાણમાંથી હાથી પસાર કરવાનું કાર્ય ભગવાન કેમ ના કરી શકે? મને પૂર્ણ વિશ્વાસ છે કે ભગવાન આ કાર્ય જરૂર કરતા હશે.”

પરમ ભગવાનની કેવી સુંદર વ્યવસ્થા છે, મોચીની સરળ ભક્તિએ તેને તે કર્મના બંધનમાંથી છૂટકારો અપાવીને ભગવદ્ધામ જવા માટે યોગ્ય બનાવી દીધો. સ્માર્ત બ્રાહ્મણનું ઘંંડ તથા દેખાવો તેની આધ્યાત્મિક સફળતામાં અવરોધ બની ગયા.

મોચીની જેમ, જ્યારે કોઇ કૃષ્ણભાવનાની સરળ પદ્ધતિને જાણો છે અને ભગવાન પ્રાચ્ય પ્રેમ તથા ભક્તિને વિકસિત કરે છે, તો તેના પ્રયાસ સફળ થઈ જાય છે. બીજા લોકો સ્માર્ત બ્રાહ્મણની જેમ બીજી ઘણી બધી વસ્તુઓ જાણવા છતાં પણ અસફળ રહે છે. બ્રાહ્મણ પોતાના ખોટા ઉદ્દેશોને કારણો અસફળ થઈ ગયો. જ્યારે ગરીબ મોચીએ થોડી ઘણી ભક્તિથી ભગવાનની કૃપાને પ્રાપ્ત કરી લીધી અને ભગવદ્ધામ જવા માટે યોગ્ય બની ગયો.

આવા તો અનેક ઉદાહરણ છે કે જેના દ્વારા આપણો ભગવાનના અદ્ભૂત કાર્યોને જોઈ તેમની મહાનતા સમજી તેમના ભક્ત બની જન્મ-મૃત્યના ચક્રમાંથી છૂટી શકીએ છીએ.

શ્રીમદ્ભગવદ ગીતા તેના મૂળ રૂપેમાંથી આપણો

સ્માર્ત બ્રાહ્મણો પૂછ્યું કે, “તે ભગવદ્ધામ ક્યારે જશો.” તો નારદભુનિએ જવાબ આપ્યો કે આંબલીના વૃક્ષ પર જેટલા પાંદડા છે, એટલા લાખ વર્ષ તેને લાગશે.

ભગવાન શ્રી કૃષ્ણના ઐશ્વર્યાને સમજી શકીએ છીએ. શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા (૧૦.૧૮) માં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે,

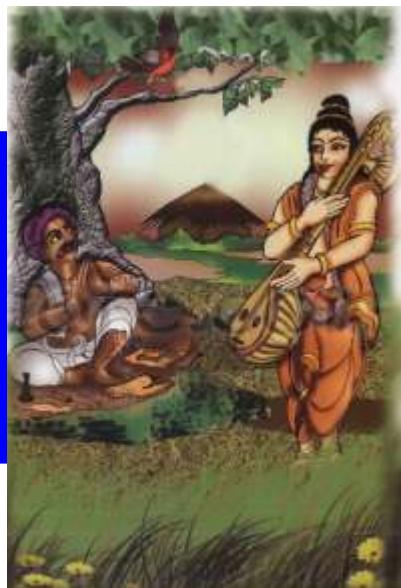
“પૂર્ણ પુરુષોત્તમ પરમેશ્વર બોલ્યા : હવે હું તને મારાં ફક્ત મુખ્ય મુખ્ય વૈભવયુક્ત રૂપોનું વર્ણન સંભળાવીશ, કારણ કે હે અર્જુન, મારું ઐશ્વર્ય અપાર છે.”

ભાવાર્થમાં શ્રીલ પ્રભુપાદ કહે છે, “કૃષ્ણની મહાનતા તથા તેમનાં ઐશ્વર્યાનો તાગ પામવાનું શક્ય નથી. જીવાત્માની ઈન્દ્રિયો મર્યાદિત છે, તેથી કૃષ્ણના વ્યાપારોની સમગ્રતાને સમજવા તેઓ અસર્મથી હોય છે.

તો પણ ભક્તો કૃષ્ણને સમજવાનો પ્રયાસ કરે છે, પરંતુ એવા સિદ્ધાંતોના આધારે નહીં કે તઓ કોઈ વિશેષ સમયે અથવા અમૃક જીવન-અવસ્થામાં કૃષ્ણને પૂર્ણપણે સમજવા પામશે. બલ્કે કૃષ્ણના વૃત્તાંતો જ એટલા તો આસ્વાધ હોય છે કે ભક્તોને તે અમૃતતુલ્ય લાગે છે આથી ભક્તો તેમનો આનંદ માણો છે.” ભગવાનની અચિંત્ય શક્તિ સ્વીકારીને ચાલો આપણો પણ મોચીની જેમ આ જ જન્મમાં ભગવદ્ ધામ જઈએ.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા તેના મૂળ રૂપે પ્રાપ્ત કરવા સંપર્ક કરો :

જગન્નાથ દામોદર દાસ : મો. ૯૪૨૭૮૮૯૫૧૧

“હા, હા સંભવ છે. મારા ભગવાન અસંભવ વસ્તુઓને સંભવ બનાવી શકે છે, તેમના માટે કંઇ પણ અસંભવ નથી. તેઓ સરળતાથી એક હાથીને સોચના કાણામાંથી પસાર કરી શકે છે.”

કર્મચારી મુક્તિ

- નારદ ઋષિ દાસ

**ભગવાનના શુદ્ધ ભક્તોને છોડીને બીજા બધા આ
ભૌતિક જગતમાં કર્મોના બંધનમાં ફ્સાયેલા છે.**

સને ૧૯૯૭ ઉમાં મારા એક ભિત્રે મને દુનિયાના સૌથી આકર્ષક સમુક્રતટોમાંથી એક સમુક્રતટ બતાવ્યો. આ ઓસ્ટ્રેલિયા સિડનીમાં હતો અને અહીં પાણી એકદમ સ્વચ્છ અને રેતી બરફની જેમ સફેદ હતી. જ્યારે અમે તટના કિનારે ચાલી રહ્યા હતા, ત્યારે હું એ દૃશ્યની પ્રશંસા

કરવા લાગ્યો. અમે તે તથ્ય પર વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ જગતમાં કશું પણ શાશ્વત નથી અને આપણો કોઈ પણ પરિસ્થિતિમાં વધારે સમય સુધી રહી શકતા નથી. હું વિચારવા લાગ્યો કે કેવી રીતે આપણો આ અસ્થાયી જીવનનો પ્રયોગ જન્મ અને મૃત્યુના ચકને રોકવા માટે

કરી શકીએ છીએ અને અંતહીન કર્મચકની જાળમાંથી મુક્ત થઈ શકીએ છીએ.

કર્મનો અર્થ છે- ભौતિક કાર્ય અને તેની પ્રતિક્રિયાઓ. લોકો સાધારણ રીતે કર્મની પરિભાષા આપતા કહે છે, “જેવું કરશો, તેવું ભરશો” અથવા જેમ કે બાધબલમાં કહેવામાં આવ્યું છે, “જેવું વાવશો, તેવું લણશો.”

શ્રી ચૈતન્ય શિક્ષામૃતમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે આપણો ભૂલી જઈએ છીએ કે આપણો ભગવાનના નિત્ય દાસ છીએ ત્યારે કર્મ ઉત્પન્ન થાય છે. કર્મને ન સમજવાને કારણો જીવ ભौતિક પ્રકૃતિ પર, આધિપત્ય જમાવવાનો પ્રયાસ કરે છે અને પરિણામસ્વરૂપે કેવળ દુઃખોને જ પ્રાપ્ત કરે છે. ભौતિક જગતમાં ભौતિક કાર્યો આપણાને ક્યારેય ન છૂટનાર જન્મમૃત્યુના ચકમાં બાંધી રાખે છે. યોગ્ય માર્ગદર્શનના અભાવમાં જીવ આ જગતથી મુક્ત નથી થઈ શકતો. જેવી રીતે શિકારીની જાળમાં ફસાયેલ પંખી વર્થી પોતાની પાંખો ફડફડાવે છે, એવી રીતે ભौતિક જગતમાં ફસાયેલ અને ત્રણ ગુણોથી જકડાયેલ જીવ વિચારે છે કે ઇન્દ્રિયતૃપ્તિ જ જીવનનું એક માત્ર લક્ષ્ય છે.

કર્મના નિયમને સમજવા અત્યંત જટિલ અને કઠળ છે, છતાં પણ પ્રાચીન વૈદિક સાહિત્ય કર્માના બંધન તથા તેમાંથી મુક્તિના વિષયમાં સ્પષ્ટ જ્ઞાન પ્રદાન કરે છે. વૈદિક દર્શનમાં આપવામાં આવેલા નિર્દેશો તથા શુદ્ધ ભક્તોની શિક્ષાઓ દ્વારા આપણો અવશ્ય કર્માના બંધનને કાપીને આધ્યાત્મિક પૂર્ણતાને પ્રાપ્ત કરી શકીએ છીએ.

ઇચ્છાઓનું બંધન

ભગવાનનો અંશ હોવાને કારણો જીવ સ્વભાવથી આધ્યાત્મિક છે, પરંતુ ઇન્દ્રિયતૃપ્તિ કરવાની ઇચ્છા તેના ભौતિક બંધનનું મુખ્ય કારણ છે. ભौતિક જગતમાં ભોગ કરવાના પ્રયાસમાં જીવ જન્મ, મૃત્યુ, જરા અને વ્યાધિના અતૂટ ચકમાં ફસાતો રહે છે. નિરંતર ભौતિક કર્મ કરતો જીવ એક શરીરમાંથી બીજા શરીરમાં ઘૂમતો રહે છે. આને પુનર્જન્મ અથવા જન્મ-મૃત્યુનું ચક કહે છે.

મોટાભાગે લોકોને પુનર્જન્મનું વિજ્ઞાન સમજવામાં તકલીફ પડે છે. આને સમજતાં પહેલાં વ્યક્તિને આત્મા, ભગવાન તથા તેમના સંબંધના વિષયમાં જાણવું પડશે. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે કે આત્મા શાશ્વત રૂપે તેમનો અંશ છે.

શ્રી ચૈતન્ય શિક્ષામૃતમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે આપણો ભૂલી જઈએ છીએ કે આપણો ભગવાનના નિત્ય દાસ છીએ ત્યારે કર્મ ઉત્પન્ન થાય છે. કર્મને ન સમજવાને કારણો જીવ ભौતિક પ્રકૃતિ પર, આધિપત્ય જમાવવાનો પ્રયાસ કરે છે અને પરિણામસ્વરૂપે કેવળ દુઃખોને જ પ્રાપ્ત કરે છે. ભौતિક જગતમાં ભौતિક કાર્યો આપણાને ક્યારેય ન છૂટનાર જન્મમૃત્યુના ચકમાં બાંધી રાખે છે. યોગ્ય માર્ગદર્શનના અભાવમાં જીવ આ જગતથી મુક્ત નથી થઈ શકતો. જેવી રીતે શિકારીની જાળમાં ફસાયેલ પંખી વર્થી પોતાની પાંખો ફડફડાવે છે, એવી રીતે ભौતિક જગતમાં ફસાયેલ અને ત્રણ ગુણોથી જકડાયેલ જીવ વિચારે છે કે ઇન્દ્રિયતૃપ્તિ જ જીવનનું એક માત્ર લક્ષ્ય છે.

જેવી રીતે ભગવાન અને આત્મા બંને શાશ્વત છે, એવી જ રીતે તેમની સાથેનો સંબંધ પણ આત્મા એક પછી બીજું શરીર સ્વીકારે છે, જે તેની ભગવાનથી વિમુખ થઈને ભોગ કરવાની ઇચ્છાની પૂર્તિ કરવા માટે ભગવાન દ્વારા પ્રદાન કરવામાં આવે છે. આ પુનર્જન્મ જ છે. આ બંધનથી મુક્ત થવા માટે આપણો ભગવાનની સાથે પોતાનો શાશ્વત સંબંધ પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

આપણો આ ભौતિક જગતમાં રહીએ છીએ, કારણ કે તે સુંદર તથા આકર્ષક પ્રતીત થાય છે. પરંતુ, અનુભવથી આપણો સમજવું જોઈએ કે આ અત્યંત કૂર સ્થાન છે. કર્માના નિયમોનુસાર આપણા કર્માને અનુરૂપ દુઃખ ભોગવવા પડે છે. કર્માની સૌથી મોટી પ્રતિક્રિયા ભौતિક જગતનું બંધન છે, જ્યાં પગલે પગલે વિપત્તિઓ છે.

ભગવાન કૂર નથી. પરંતુ, તેમણે આ પદ્ધતિ પ્રકૃતિમાં સંતુલન બનાવવા માટે બનાવી છે. આ સમજવું

શિકારી મૃગારિ પશુઓનો શિકાર કરતો હતો અને તેઓને તડપી તડપીને ભરવા માટે અર્ધ ભરેલા છોડી દેતો હતો. જ્યારે તેણે ભણાન ભક્ત નારદમુનિનું શરણ અર્હણ કર્યું, તો તેણે તેના પાપકર્માને તે સીમા સુધી છોડી દીધા કે તે એક કીડી ઉપર પણ પગ મૂકી શકતો ન હતો. નારદ મુનિની આજ્ઞાથી હરે કૃષ્ણાનો જપ કરીને તે ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક સ્તર સુધી આવી ગયો.

આવશ્યક છે કે જ્યારે એક ચિત્તો પોતાના શિકારને મારે છે, તો તેને કોઈ પાપ કે ખરાબ કર્મ લાગતું નથી. પશુ પોતાની સ્વાભાવિક પ્રવૃત્તિ અનુસાર કાર્ય કરે છે. બીજી બાજુ જ્યારે માનવ આ કાર્ય કરે છે. જેમ કે, ગૌહત્યા કે કીડા-મંકોડાની હત્યા, તો તેને દંડિત કરવામાં આવે છે.

માનવ પાસે વિકસિત ભસ્તિષ્ઠ અને ઉચ્ચ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાની ક્ષમતાની સાથે સાથે, ભગવાન સાથે પોતાનો સંબંધ સ્થાપિત કરવાની યોગ્યતા પણ છે. ચોર્યાસી લાખ યોનિઓમાં માનવ યોનિને સૌથી શ્રેષ્ઠ માનવામાં આવે છે, કારણ કે તેની પાસે આધ્યાત્મિક જ્ઞાન

સમજવાની યોગ્યતા છે, આ જ્ઞાન સાથે કાર્ય કરવાથી તે કર્મના બંધનમાંથી મુક્ત થઇ શકે છે. જો આપણો તન-મન-ધનથી આધ્યાત્મિક જીવનનું પાલન કરીશું, તો આપણો કર્માના બંધનને કાપીને આધ્યાત્મિક પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી શકીશું.

મૃગારિનું પરિણામ

શ્રી યૈતન્ય ચરિતામૃતમાં સ્કંદ પુરાણમાંથી એક શિકારી મૃગારિ (મૃગ એટલે પશુ, આરિ એટલે શાત્રુ)ની કથા જણાવવામાં આવી છે. શિકારી મૃગારિ પશુઓનો શિકાર કરતો હતો અને તેઓને તડપી તડપીને ભરવા માટે અર્ધ

મરેલા છોડી દેતો હતો. જ્યારે તેણે મહાન ભક્ત નારદમુનિનું શરણ ગ્રહણ કર્યું, તો તેણે તેના પાપકર્માને તે સીમા સુધી છોડી દીધા કે તે એક કિડી ઉપર પણ પગ મૂકી શકતો ન હતો. નારદ મુનિની આજ્ઞાથી હરે કૃષ્ણનો જપ કરીને તે ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક સ્તર સુધી આવી ગયો. તેની ભક્તિએ તેના પાપકર્માના ફળને બાળીને ભર્મ કરી દીધા. (શ્રીકૃષ્ણ ખૂલ્લેઅમ ઘોષણા કરે છે કે જે કોઈ પણ તેમની ભક્તિ કરે છે, તે પાપકર્માના બંધનોમાંથી મુક્ત થએ જાય છે. પરંતુ એમ વિચારીને પાપ કરવું કે ભક્તિ કરવાથી હું બધા પાપોમાંથી મુક્ત થએ જાયશ, તે ભારે અપરાધ છે.)

શ્રીકૃષ્ણના પ્રતિનિધિ નારદમુનિનું શરણ લેવાથી મૃગારિનું જીવન સફળ થએ ગયું. શ્રીકૃષ્ણ તરફ વળવાની આ પ્રમાણિક પદ્ધતિ છે. શ્રીલ પ્રભુપાદ ભગવદ્ગીતા પર પોતાની ટીકામાં એક વૃક્ષ પર બેઠેલા બે પક્ષીઓનું ઉદાહરણ આપે છે આત્માને દર્શાવનાર પક્ષી કેવળ ફળ ખાય છે અને પરમાત્માને દર્શાવનાર પક્ષી ફક્ત જોઈ રહ્યું છે. પહેલું પક્ષી વૃક્ષ (કર્મ)ના ફળોનું આસ્વાદન કરે છે, જે ક્યારેક ખાટા તો ક્યારેક મીઠા હોય છે. પરંતુ, જે ક્ષાળે તે પોતાનું મુખ પોતાના મિત્ર પરમાત્મા અથવા શ્રીકૃષ્ણ તરફ વાળે છે, ત્યારે તે કર્મના બંધનમાંથી મુક્ત થએ જાય છે.

શ્રીકૃષ્ણો આપણાને સ્વતંત્રતા પ્રદાન કરી છે, પરંતુ તે સ્વતંત્રતાના દૂરૂપ્યોગને કારણો આપણો ભૌતિક જગતમાં બંધાયેલા છીએ. ભૌતિક પ્રકૃતિ આપણાને કંઇક વિશેષ પ્રકારે કાર્ય કરવા માટે બાંધી દે છે, જે અજ્ઞાનતાથી ભરેલ છે. દ્વિબ્ય જ્ઞાનના અભાવને કારણે બદ્ધ જીવ વારંવાર પાપ કરે છે અને તેણે વારંવાર જન્મ લેવો પડે છે, તે પોતાની ઇન્દ્રિયોને ઇન્દ્રિયોના સ્વામી ભગવાન ઋષિકેશની સતત સેવામાં ન લગાવીને સ્વયં ભોગમાં લગાવે છે.

કેવળ શુદ્ધભક્તિ જ અનન્ત કર્માના બંધનને તોડી શકે છે. શ્રીકૃષ્ણ સ્વયં ભગવદ્ગીતામાં (૮.૨૭)માં કહે છે, “તું જે કંઇક પણ કરે, જે કંઇક પણ ખાય, જે કંઇક પણ અર્પિત કરે અથવા દાન આપે અને જે પણ તપસ્યા કરે તે બધું મને અર્પિત કરીને કર.” શ્રીકૃષ્ણ ઇચ્છે છે કે આપણો આપણા બધાં જ કર્માને સમર્પિત કરીએ.

નિયત કાર્ય

વૈદિક સાહિત્ય વર્ણવે છે કે શુદ્ધ ભક્ત બનવા માટે આપણો નિયમિત રૂપે કેટલાંક નિયમોનું પાલન કરવું.

૧) આપણો હુંમેશાં ભગવાનના પવિત્ર નામોનું કીર્તન

કરવું જોઈએ,- “હરે કૃષ્ણા, હરે કૃષ્ણા, કૃષ્ણા કૃષ્ણા, હરે હરે, હરે રામ, હરે રામ, રામ રામ, હરે હરે.” અનેક જન્મોથી આપણા હદ્ય, મન તથા ઇન્દ્રિયો પર જામી ગયેલ ભૌતિક ઇચ્છાઓ અને પાપકર્માની ધૂળને આ મહામંત્રના સંકીર્તનની સરળ પદ્ધતિ દ્વારા હટાવી શકાય છે.

૨) આત્મા અને ભગવાન સાથે તેનો સબંધ, કર્માના નિયમોની જટિલતા, પુર્ણજન્મની પદ્ધતિ તથા મુક્તિ જેવા ઉચ્ચ સત્યોને સમજવા માટે આપણો નિયમિત રૂપે ભગવદ્ગીતા, શ્રીમદ્ ભાગવતમ્ જેવા પુસ્તકોને વાંચવા જોઈએ, જે પરમ ભગવાનની શુદ્ધ ભક્તિને વધારે છે.

૩) સારા અને ખરાબ બંને પ્રકારના કર્માથી ધૂટકારો પામવા માટે કેવળ તે જ ભોજન કરવું જોઈએ, જેનો શ્રીકૃષ્ણાને ભોગ અર્પેણ કરવામાં આવ્યો હોય. તેઓ માત્ર શુદ્ધ શાકાહારી ભોજન સ્વીકાર કરે છે અને આપણો તેમના ઉચ્ચિષ્ટ- કૃપા, પ્રસાદને સ્વીકાર કરી શકીએ છીએ. શ્રીકૃષ્ણ ભગવદ્ગીતા (૮.૨૬)માં સ્પષ્ટ રૂપે કહે છે- “જે કોઈ મને પ્રેમ તથા ભક્તિ સાથે એક પાંદડુ, કૂલ, ફળ કે જળ અર્પિત કરે છે, તો હું તેનો સ્વીકાર કરું છું.” તેઓ શુદ્ધ શાકાહારી ભોજન ઇચ્છે છે. માંસ કે માછલી, હંડા કે શરાબ નહીં. જ્યારે શુદ્ધ શાકાહારી ભોજન, પ્રેમ, ભક્તિ તથા ઊરી શદ્ધા સાથે અર્પિત કરવામાં આવે છે તો આપણા દ્વારા ભગવાનને અર્પિત ભોગ પાપ તથા કર્માના ફળથી મુક્ત થએ જાય છે. જે ભોજન માત્ર ઇન્દ્રિયતૃપ્તિ માટે બનાવવામાં આવ્યું હોય, તેનો ખાનાર માત્ર પાપ જ ખાય છે. (ભગવદ્ગીતા ૩.૧૩)

કર્મના નિયમાનુસાર જે લોકો પશુઓની હત્યા કરીને તેમને ખાય છે, તો તેમની પણ આગવા જન્મમાં હત્યા કરવામાં આવશે અને તેમનું માંસ ખાવવામાં આવશે.

શ્રીકૃષ્ણ ભક્તવત્સલ નામથી ઓળખાય છે, જેઓ ભક્તો પ્રત્યે બહુ જ કૃપાળું છે. આપણો તેમની પાસે જવાની જેટલી ચિંતા નથી, તેટલી તેમણો આપણાને તેમની પાસે બોલાવવાની છે. તેઓ ઇચ્છે છે કે આપણો તેમના શાશ્વત ધાર્મણ તેમની સાથે આનંદ મેળવવા માટે આ દુઃખમય ભૌતિક જગતથી તરત જ ધૂટકારો મેળવીએ. શ્રીકૃષ્ણ કહે છે- “બ્યક્તિ જે ભાવથી મારું શરણ સ્વીકાર કરે છે તેમની સાથે હું એવું જ આદાન-પ્રદાન કરું છું.” (ભગવદ્ગીતા ૪.૧૧)

આખરે મને દિશા મળી ગઈ

નાસ્તિકવાદની અંધારી સુરંગને પાર કરીને અંતે મને
શ્રીકૃષ્ણાભદ્રિતનો દિવ્ય પ્રકાશ પ્રાપ્ત થાય છે.

- નિશા મિશ્રા

મારો જન્મ હરિદ્વારમાં થયો. પણ બાળપણથી મારી રુચિ આધ્યાત્મિક કાર્યોમાં રહી. મારો પરિવાર ઈશ્વરમાં વિશ્વાસ રાખતો ન હતો. પરંતુ એક સંસ્થા સાથે જોડાવાને કારણો તેઓ માંસાહાર, નશો, જુગાર તથા વ્યલિયાર નિષેધની પ્રતિજ્ઞા પાલનથી બદ્ધ હતા. એકબાજુ હું વિભિન્ન ઉત્સવો પર પ્રત રાખતી અને રાતભર કીર્તન-મંડળીમાં ભાગ લેતી. તો બીજી બાજુ મારી દાદી મને તેમ કરતા લડતી હતી.

હું ઘણીવાર ભ્રમિત રહેતી કે શું સાચું અને શું ખોટું. ઘણા સવાલો મારા મગજમાં ઉઠતા હતા. તેમાં ઈશ્વરીય આસ્થાનો અભાવ હતો. પરંતુ કૌટુંબિક સંબંધોમાં તાલમેલ, પ્રામાણિકતા તથા કૃતક્ષતા વગેરે સારા ગુણોની શિક્ષા આપવામાં આવતી હતી. હું વિચારતી કે ધરમાં હું આ

બધી સારી વાતો શીખું છું, પરંતુ જ્યાં કીર્તન કથા માટે જાઉં છું ત્યાં કોઇ પણ પ્રામાણિકતા, સદ્ગુણો વગેરેની ચર્ચા નથી કરતા.

નાસ્તિકતાની તરફ

હરિદ્વારમાં ભગવા વસ્ત્ર પહેરેલા સાધુઓને બીડી-સીગારેટ પીતા જોઈને મારો વિશ્વાસ ડામાડોળ થવા લાગ્યો. ધીરે-ધીરે મારી ઉપર પરિવારનું વાતાવરણ હાવી થવા લાગ્યું અને હું દેવ સમાજ સંસ્થામાં જોડાઈ ગઈ. તે સંસ્થાના નિયમોનું પાલન પણ કર્યું અને પછી નક્કી કર્યું કે દેવ-સમાજની શિક્ષાને આધારે પી.એચ.ડી. કરું અને નિરીશ્વરવાદ દ્વારા ઈશ્વરનું ખંડન કરીશ.

હું નાસ્તિક બની ગઈ અને ઈશ્વરની સત્તાનો સંપૂર્ણ રીતે વિરોધ કરવા માટે પી.એચ.ડી. કરવાનો નિર્ણય કર્યો.

મારી પી.એચ.ડી.નો વિષય હતો, “ભારતીય દર્શનના પરિપ્રેક્ષમાં દેવાત્મા દર્શનના નિરીશ્વરવાદી દસ્તિકોણની સમીક્ષા.” તેમાં મેં સાંખ્ય્યોગ, બોદ્ધ-જૈન, ચાર્વાક મીમાંસા તે દર્શનોના આધાર પર ઇશ્વરવાદના ઝંડના મુદ્દાઓ લીધા હતા.

દા.ત. નિરીશ્વરવાદી કપિલના સાંખ્યમાં પ્રકૃતિ અને પુરુષનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. તેમાં ઇશ્વરનો કોઈ આધાર નથી. તેવી રીતે ચાર્વાક દર્શન ફક્ત ભૌતિક જીવનને જ બધું માને છે. ઇશ્વરની સત્તાનો સ્વીકાર નથી કરતા. તે દર્શનોથી મેં નિરીશ્વરવાદના આધારભૂત સિદ્ધાંતોને લીધા અને દેવાત્મા દર્શનના નિરશ્વરવાદની પુષ્ટિ કરી.

દેવાત્મા દર્શન પ્રકૃતિને સર્વોપરિ માને છે. પ્રકૃતિ સ્વયમેવ સંચાલિત છે. તેના દર્શનનો આધાર ડાર્વિનનો વિકાસવાદ છે. તેના આધાર પર તે એવી ધોષણા કરે છે કે પહેલા આ સૂચિ આગનો ગોળો હતી. ધીરે ધીરે તેનો વિકાસ થયો અને તે વિકાસના નિયમાનુસાર પશુઓથી મનુષ્ય બન્યા તથા મનુષ્યોના પૂર્ણ વિકાસના ફળ સ્વરૂપ “ભગવાન દેવાત્મા” અથવા “શ્રી સત્યાનંદ અનિહોત્ત્રી” (તેમનો વાસ્તવિકતામાં જન્મ થયો. તેમને પૂર્ણ સત્ય અને શુભના રૂપ માનવામાં આવતા હતા.) તેમના દર્શન અનુસાર આત્મા અમર નથી અને કંઈક વિશેષ પરિસ્થિતિઓમાં તે નાચ થઇ શકે છે.

નિર્ણાયક વણાંક

હું એવા નાસ્તિક વિચારો સાથે રહેવા લાગ્યી. તે સમયમાં મારો વિવાહ એવા પરિવારમાં થયો કે જ્યાં થોડા-ધણા પૂજા પાઠ થતા હતા, પરંતુ તેઓએ મને ક્યારેય દેવ સમાજ સંબંધી વિચારો માટે ના કહી નહીં. વિવાહના આઈ વર્ષ પછી મારા પતિની મુલાકાત એક એવી વ્યક્તિ સાથે થઇ જેને મળીને તેમનામાં પરિવર્તન આવી ગયું. તેઓ હતા વિહારી ગોપાલ દાસ. બંને દિલ્હીમાં સ્થિત ભારતીય જીવન વિમા નિગમના અલગ-અલગ વિભાગોમાં કાર્યરત હતા અને કાર્યાલયના એક પ્રશિક્ષણ સત્ર વખતે ભણ્યા. ૧૫ દિવસના તે સત્રમાં તેમણે જોયું કે વિહારી ગોપાલ દાસ પ્રભુ ફક્ત ફળાહાર પર નિર્ભર હતા. કારણ કે ત્યાં લસણ-દુંગળીનું ખાવા બનતું હતું. તેઓ પ્રતિદિન પ્રાતઃ ૪:૦૦

વાગે ઉઠીને જ્પ કરતા હતા. તેમના આ વિશેષ ક્રિયાકલાપથી મારા પતિ ઘણા જ પ્રભાવિત થયા અને ધીરે-ધીરે તેમનો સંગ કરવા લાગ્યા.

પરંતુ તે બધું સાંભળીને મારી પ્રતિક્રિયા નકારાત્મક રહી. મને એવું લાગ્યું કે તે લોકો મારા પતિને બીજે રસ્તે વાળી રહ્યા છે. ત્યાં સુધી કે મારા સાસુ, સસરા પણ તેમના પક્ષમાં હતા. ઘરમાં તણાવ રહેવા લાગ્યો. તેમણે મને શ્રીલ પ્રભુપાદની ભગવદ્ગીતા વાંચવા માટે કહ્યું પણ મેં તેની સાઝ મનાએ કરી દીધી અને શ્રીલ પ્રભુપાદના કીર્તનની કેસેટ મેં એમ કહીને બંધ કરી દીધી કે આ બેસુરા અવાજથી મારું માથું દુઃખવા લાગ્યું છે.

જ્યારે તેમણે પોતાની મૂંછો કઢાવવાની વાત કરી ત્યારે તો મને ખૂબ કોઇ આવ્યો. મને વિશ્વાસ થવા લાગ્યો કે આ સંસ્થામાં જોડાઈને તેઓ ક્યાંક સંન્યાસ ના લઈ લે. ધીરે-ધીરે તેઓ ઘરમાં લસણ-દુંગળીનો ઉપયોગ કરવાની પણ ના પાડવા લાગ્યા. ગુસ્સે થઈને મેં તે વ્યક્તિને મળવાનો નિર્ણય કર્યો જે તેમને જ્ઞાનિત કરી રહી હતી. મેં તેમને કહ્યું, “તમે મારા પતિને એવી શિક્ષા કેમ આપી રહ્યા છો? તમે તેમને સંન્યાસી બનાવી દેશો. શું તમે નથી જાણતા કે અમે ગૃહસ્થાશ્રમમાં છીએ? તેમણે કહ્યું કે શું તમને ખબર છે કે ગૃહસ્થાશ્રમ કોને કહેવાય? તેમણે એ પણ કહ્યું કે જો તમને તે છોડી દેશો તો તેમને ઇસ્કોનમાંથી કાઢી મૂકવામાં આવશે. તેમણે મને બધું જ વિસ્તારથી સમજાવું, પરંતુ મારું મન શંકાશીલ રહ્યું. જતાં જતાં વિહારી ગોપાલ પ્રભુએ મને ત્યાં આયોજિત થતા ગૃહસ્થક્ષાઓમાં ભાગ લેવા માટે કહ્યું.

હદ્ય પરિવર્તન

ત્યાંનું દૃશ્ય અત્યંત સુંદર હતું. ત્યાં આવેલા યુવકો તથા અનેક દંપત્તિઓના સદ્વ્યવહારથી હું પ્રભાવિત થયા વિના રહી ન શકી. પરંતુ હું મારી પોતાની શિક્ષાના ગર્વમાં અક્કડ બનીને ઉભી રહી. કંઈ પણ થાય મારું મન પ્રસત્ત હતું. મને ત્યાં જવાનું સારું લાગતું હતું. હવે પ્રશ્ન હતો દેવસમાજ પ્રત્યે મારા સંબંધનો. હું બે નાવમાં એક સાથે પગ રાખી ન શરૂ. એવા વિચારોમાં હતી અને એક દિવસ મુંબદ્ધથી કુણ્ણામદાસ ત્યાં આવ્યા. તેમની સાથે વાત કરતી વખતે તેમણે મને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે શું તમારી સંસ્થા “દેવ

શ્રીલ પ્રભપાદને કોઇએ કહ્યું કે, “પ્રભુપાદ ! મેં માંસ, નશો વગેરે છોડી દીધું અને હું ભક્ત બની ગયો છું.” તેના પર શ્રીલ પ્રભુપાદે કહ્યું કે “ભક્તની તો બહુ દૂરની વાત છે, હજુ તો તમે ફક્ત મનુષ્ય બન્યા છો.” તો હું પણ હજુ મનુષ્ય બની છું.

સમાજ”ની કોઇ પરંપરા છે ? મેં કહ્યું નથી. તે વાત મારા મનમાં ધૂમતીરહીકે પરંપરાનો અર્થ શું છે ?

એટલું જ નહીં, કૃષ્ણનામ પ્રભુએ ડાર્વિનના વિકાસવાદનું પણ ખંડન કર્યું. ત્યારે પછી જ્યારે મેં શ્રીલ પ્રભુપાદના પુસ્તક “જીવનનો સ્નોત જીવન” વાચ્યું તો હું સમજ ગઈ કે ડાર્વિનવાદ તથા તેના ઉપર આધારિત કોઇ પણ દર્શન માત્ર મૂર્ખતા છે.

“ભગવદ્ગીતા તેના મૂળરૂપે” વાંચવાથી મને પરંપરાનો અર્થ સ્પષ્ટ થવા લાગ્યો. શ્રીલ પ્રભુપાદના અન્ય પુસ્તકો વાંચવાથી તેમના પ્રતિ શ્રદ્ધા વધવા લાગ્યી. જ્યારે પણ હું મંદિર જાઉં તો ભગવાનને પ્રણામ કરતી હતી, પરંતુ જૂના સંસ્કારોને કારણે ભગવાન પ્રતિ મારા વિશ્વાસમાં ખોટ હતી. તે વખતે હરિદ્વારમાં મારી મુલાકાત દેવસમાજના એક કાર્યકર્તા સાથે થઈ અને તેમણે મને મંદિર જવા તથા પોતાના પતિના કાર્યોમાં સહયોગ આપવા માટે પ્રોત્સાહિત કરી. એવું લાગવા લાગ્યું કે ધીરે-ધીરે મારા રસ્તાની બધી મુશ્કેલીઓ દૂર થવા લાગ્યી હતી. થોડા સમયમાં મેં હરે કૃષ્ણના મહામંત્રની સોળ માળાના જ્યાપ પ્રારંભ કરી દીધા અને જ્યારે મેં પોતે જ લસણ-કુંગળીનો ઉપયોગ ન કરવા તથા તેમને મૂંછો હટાવવાની વાત કરી ત્યારે મારા પતિ આશ્રયચક્રિત થઈ ગયા.

અંતિમ મુશ્કેલી

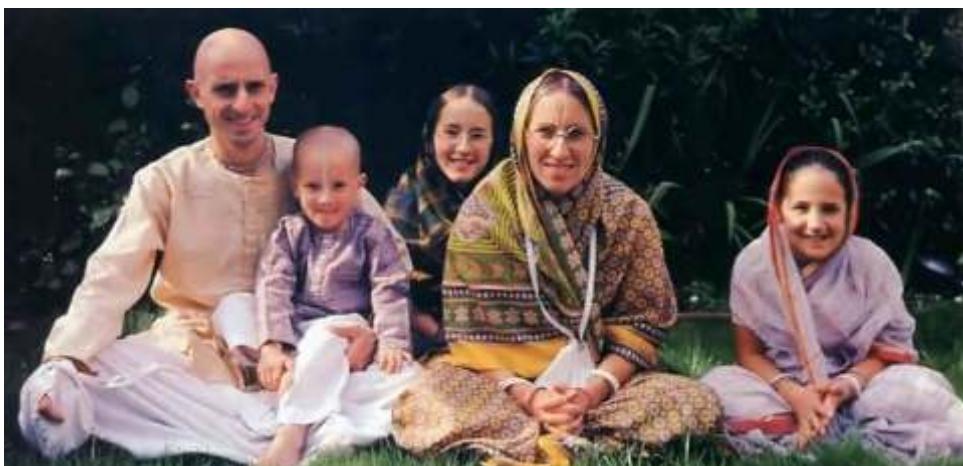
હવે બસ એક અડચણા રહી ગઈ હતી. ચા ! મેં કહ્યું કે હું જ્યપ કરવા, સત્સંગમાં જવા પુસ્તકો વાંચવા તથા અન્ય બધું જ કરવા માટે તૈયાર છું. પરંતુ ચા ક્યારે નહીં છોડું. કારણ કે મને ચાની ઘૂણી જ આસક્તિ હતી, પરંતુ મારા અંતઃકરણમાં હું પોતાને અપરાધી માનતી. જાણતી હતી કે

શ્રીલ પ્રભુપાદ વારંવાર પોતાની પુસ્તકોમાં ચાર નિયમ પર વધારે ભાર આપે છે. એક દિવસ મંદિરમાં પ.પૂ. લોકનાથ સ્વામીએ મને જોઇને કહ્યું કે તમારી કંઠીમાળા ક્યાં છે ? મેં કહ્યું, મહારાજ ! હું ચા પીવું છું તેથી કંઠીમાળા નથી પહેરતી. તે સમયે તેઓ ચૂપ રહી ગયા અને આંખો નીચી કરીને હું ત્યાંથી ચાલી ગઈ. થોડા દિવસ પછી ભક્તોના આગ્રહથી મેં ચા છોડી દીધી અને લોકનાથ મહારાજના હાથોથી કંઠી પહેરી લીધી.

ભક્તની તો બહુ દૂરની વાત છે, હજુ તો તમે ફક્ત મનુષ્ય બન્યા છો.

ચાર મહિના વીતી ગયા ચાનો નશો મારા પર ફરીથી સવાર થવા લાગ્યો. મેં કંઠી ઉતારી દીધી. જ્યારે ક્યારેક મહારાજને જોતી તો સામે જતા મુંજાતી. તેવી રીતે બે-ગ્રણ વર્ષ વીતી ગયા. મારા બધા કામ યથાવત્ ચાલતા રહ્યા. પરંતુ હું જ્યારે પણ શ્રીલ પ્રભુપાદના પુસ્તકોમાં ચાર નિયમો વિશે વાંચ્યતી તો જાણો મને એમ લાગતું કે તેઓ મારા માથામાં ડંડા મારી રહ્યા છે.

થોડા દિવસ પછી અમારો મુંબદ્ધ જવાનો કાર્યક્રમ બન્યો. અમે વિહારી ગોપાલ પ્રભુના ધરે રહેવાના હતા. મને ફક્ત એક વાતની ચિંતા હતી કે ત્યાં મને ચા ક્યાંથી મળશે. મેં તે વિષયમાં વિહારી ગોપાલ પ્રભુની બહેન સાથે વાત કરી અને તેમણે કહ્યું કે જો તમે આધ્યાત્મિક ઉત્ત્રતી કરવા માંગતા હોવ તો તમારે ચા છોડવી પડશો. તે દિવસથી મારી ચા છૂટી ગઈ. આજે તે વાતોને બે વર્ષ વીતી ગયા. હવે હું ગર્વથી કંઠી પહેરું છું. હું વારંવાર ભક્તો અને ભગવાનને ધન્યવાદ આપું છું જેણો મને મનુષ્ય બનાવી. એકવાર શ્રીલ પ્રભપાદને કોઇએ કહ્યું કે, “પ્રભુપાદ ! મેં માંસ, નશો

ઘણા લોકો વિચારે છે કે ઇસ્કોનમાં જોડાવાથી વ્યક્તિ સાંસારિક કર્તવ્યોને છોડીને ફક્ત ભક્તિ કરવા લાગે છે. તે વિચાર ખોટો છે. ઇસ્કોનમાં જોડાઈને વ્યક્તિ ધર્મ અને ભક્તિને પોતાના જીવનનું કેન્દ્ર બિંદુ બનાવી દે છે. તેમને કેન્દ્રમાં રાખીને તે પોતાના સાંસારિક જીવનનો નિર્વાહ કરે છે અને બીજા માટે ઉદાહરણ બને છે.

વગેરે છોડી દીધું અને હું ભક્ત બની ગયો છું.” તેના પર શ્રીલ પ્રભુપાદ કહ્યું કે “ભક્તની તો બહુ દૂરની વાત છે, હજુ તો તમે ફક્ત મનુષ્ય બન્યા છો.” તો હું પણ હજુ મનુષ્ય બની છું.

“પ્રભુપાદ લીલામૃત”માં શ્રીલ પ્રભુપાદ કહ્યું છે કે વૈષ્ણવ તમને ભગવાનને નિઃશુલ્ક આપી શકે છે. મારી સાથે પણ તે જ થયું. ભક્તાનો નિયમિત સંગ તથા શ્રીલ પ્રભુપાદના પુસ્તકોના અધ્યયનથી મારા મગજ પર જામેલા માયાવાદ દર્શનની બધી ધૂળ હઠી ગઇ. શ્રીમદ્ ભાગવતમ્ પછી હવે હું શ્રી ચૈતન્ય ચરિતામૃત વાંચી રહી છું. તેને વાંચીને તો હું વધુ દઢ થઇ ગઇ કે ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ પોતાની લીલાઓ દ્વારા કેટલી પવિત્રતાથી આપણાને શ્રીકૃષ્ણ પર વિશ્વાસ કરાવ્યો છે. તેમના પાર્શ્વદોની કથા વાંચીને ભગવાન પ્રત્યે કોઈ શંકા નથી રહી જતી.

હું તે જ નિશી છું જે શ્રીલ પ્રભુપાદના અવાજને બેસુરો કહેતી હતી. પરંતુ આજે હું તેમને અત્યંત પવિત્ર હૃદયવાળા સંત માનું છું, જેમણે અસંખ્ય મનુષ્યોને પાપોથી તથા મને ચાની આસક્તિથી મુક્ત કરી. મેં પ્રત્યક્ષ શ્રીલ પ્રભુપાદને તો જોયા નથી, પણ તેમના પુસ્તકોમાં મેં તેમની ઉપસ્થિતિનો અનુભવ કર્યો છે.

ઘણા લોકો વિચારે છે કે ઇસ્કોનમાં જોડાવાથી વ્યક્તિ સાંસારિક કર્તવ્યોને છોડીને ફક્ત ભક્તિ કરવા લાગે છે. તે વિચાર ખોટો છે. ઇસ્કોનમાં જોડાઈને વ્યક્તિ ધર્મ અને ભક્તિને પોતાના જીવનનું કેન્દ્ર બિંદુ બનાવી દે છે. તેમને કેન્દ્રમાં રાખીને તે પોતાના સાંસારિક જીવનનો નિર્વાહ કરે છે અને બીજા માટે ઉદાહરણ બને છે.

બાળપણથી જ હું મૂળવણમાં રહેતી હતી કે કદ્ય સંસ્થા અથવા શિક્ષા સાચી છે અને કદ્ય ખોટી. જે દિશાની મને બાળપણથી શોધ હતી તે મને શ્રીલ પ્રભુપાદ અને તેમની શિક્ષાઓ સાથે જોડાઈને મળી ગઇ. શ્રીલ પ્રભુપાદ સાથે જોડાઈને મને ખબર પડવા લાગી કે જે રીતે વૃક્ષના મૂળમાં પાણી આપવાથી છોડ તંદુરસ્ત બને છે. તેવી રીતે શ્રીકૃષ્ણાની ભક્તિ કરવાથી આપણે આપણા આત્મા સાથે સૂચિની દરેક વસ્તુ અને વ્યક્તિને સંતુષ્ટ કરી શકીએ છીએ. શ્રીલ પ્રભુપાદની શિક્ષાઓની સહાયતાથી આપણે શ્રીકૃષ્ણાની ભક્તિ કરતા કરતા કૌદુર્યબિક અને સામાજિક સંબંધોમાં મેળ સ્થાપિત કરી શકીએ. અથવા સૂચિના દરેક જીવમાં શ્રીકૃષ્ણનું અવલોકન કરવાનો પ્રયાસ કરી શકીએ છીએ. કારણ કે શ્રીલ પ્રભુપાદ કહે છે - “હું એવા ઘરનું નિર્માણ કરી રહ્યો છું કે જેમાં સમગ્ર વિશ્વ નિવાસ કરી શકે.”

ગડી મંગોશકરણી વિદાયમાંથી શિક્ષા

- રાધેશ દાસ

થોડા દિવસ પહેલાં ભારતની ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ ગાયિકા લતા મંગોશકરણું અવસાન થયું હતું. દેશમાં બે દિવસનો શોક પાળવામાં આવ્યો હતો. ચાહકો ખૂબ જ દુઃખી હતા. લોકો કહેતા હતા કે તેમની ખોટ કદી પુરાશે નહીં. શું ખરેખર ! ભવિષ્યમાં તેમની ખોટ પડશે ? શું તેઓ કદી ભૂલાશે નહીં. ના ! ના ! ના ! લોકો બે દિવસ કે બે મહિનામાં જ તેમને ભૂલી જશે. કેટલાયે પ્રસિદ્ધ લોકો આવ્યા અને ગયા. કોણા તેમને યાદ કરે છે ?

પ્રસિદ્ધ ગાયક સાઇગલ, મુકેશ, કીશોરકુમાર વિગોરે આવ્યા, પ્રસિદ્ધ પાંચ્યા અને આજે લોકો તેમને ભૂલી ગયા છે. કોઈ તેમને ભાગ્યે જ યાદ કરે છે. આવા પ્રસિદ્ધ વક્તિઓ જીવંત હોય છે ત્યારે લોકો તેમના ગુણગાન ગાય છે. પણ જેવા તેમનાં શરીરમાંથી આત્મા નીકળી જાય છે કે તરત જ બધાં તેમને ભૂલવા લાગે છે.

લતા મંગોશકરણું શરીર હતું, પણ તેઓ ગાંધ શકતા નહોતા કારણ કે તેમના શરીરમાંથી આત્મા નીકળી ગયો હતો. તે આત્મા અત્યારે બીજા શરીરમાં પ્રવેશી ગયો હશે. આવું જ્ઞાન ભગવદ્ગીતા (૨.૧૩)માં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ આપે છે.

“જેવી રીતે દેહધારી આત્મા આ (વર્તમાન)

શરીરમાં કુમારાવસ્થામાંથી યુવાવસ્થામાં અને પછી વૃદ્ધાવસ્થામાં એમ નિરંતર પસારથતો રહે છે, તેવી જ રીતે, મૃત્યુ પછી આત્મા બીજા શરીરમાં પ્રવેશે છે. ધીર પુરુષ આવા પરિવર્તનથી મૂંજાતો નથી.”

ભગવદ્ગીતા (૮.૫, ૮.૬) પ્રમાણે તે શરીર દેવનું હોય કે પછી કોઈ મનુષ્ય, કીડી, માછલી કે ચાર્યાસી લાખ યોનિમાંથી એક હોય શકે છે અથવા જો તેમણે અંતિમ સમયે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનું સ્મરણ કર્યું હોય તો ભગવદ્ધામ પણ માપ્ત કર્યું હોય. (ભગવદ્ગીતા તેના મૂળ રૂપે ૮.૫ અને ૮.૬ શ્લોક તેના ભાવાર્થ સાથે અત્યારે જરૂર વાંચશો.)

આપણે સમજવું જોઈએ કે લતાજીનું શરીર, તેમનું ગણું અહીં જ હતું. પરંતુ, તેઓ હલી શકતાં નહોતા કે ગાંધ શકતાં નહોતા. કારણ કે તેમનો આત્મા નીકળતાં જ તેમનો સુંદર અવાજ, તેમનો યશ, તેમનું ધન, તેમનું ધર, તેમના સંબંધીઓ, તેમના ચાહકો વિગોરે અહીં જ રહી ગયાં. પરંતુ તેઓ અન્ય શરીરમાં ચાલ્યા ગયા.

અહીં આપણે એ શિક્ષા માપ્ત કરવાની છે કે આપણે ગમે તેટલા ધની હોઇશું, ગમે તેટલા પ્રસિદ્ધ હોઇશું, ગમે તેટલા સુંદર હોઇશું, પરંતુ આપણે આ બધું છોડીને એક

મહાન આચાર્ય શ્રીલ નરોતમ દાસ ઠાકુર કહે છે કે “મનુષ્ય જીવન મેળવીને પણ મેં શ્રી શ્રી રાધાકૃષ્ણનું ભજન નહીં કર્યું અને જાણી જોઈને ઝેર ખાદું છે. “હરિનામ” સંકીર્તન એટલે કે હરે કૃષ્ણ મહામંત્ર ગોલોક ધામથી અવતર્યું છે પણ મને તેમાં કોઈ આસક્તિ ઉત્પન્ન થઇ નથી.”

દિવસ જવાનું છે અને આપણો આપણી સાથે કશું જ લઈ જઈ શકીશું નહીં. જો આપણો આપણી સાથે આપણું ધન, પ્રસિદ્ધિ, ઘર, સગાહાલાઓ લઈ જઈ શકવાના નથી. તો પછી આપણો જીવનભર કેમ ધન, પ્રસિદ્ધિ, ઘર, સગાહાલા અને શરીર માટે મહેનત કરતાં રહીએ છીએ? આપણી સાથે માત્ર ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ જ પરમાત્મા રૂપે આવશે બાકી બધાં જ અહીં રહી જશે. તો પછી આપણો જીવનભર પરમાત્માની સાથે સંબંધ કેમ નથી રાખતા? કેમ આપણો ભગવાનને યાદ નથી કરતાં કે જેઓ મૃત્યુ પછી પણ

આપણી સાથે એટલે કે આત્મા સાથે જ રહેવાના છે?

આ જ આપણું સૌથી મોટું અજ્ઞાન છે. જે આપણને શાશ્વત રીતે સુખી કરી શકે છે તે પરમેશ્વર શ્રીકૃષ્ણને આપણાં જીવનમાં મહત્વ આપવાને બદલે આપણો ધન, પ્રસિદ્ધિ, રૂપ અને ભૌતિક આનંદ પાછળ દોડી રહ્યા છીએ.

મહાન આચાર્ય શ્રીલ નરોતમ દાસ ઠાકુર કહે છે કે “મનુષ્ય જીવન મેળવીને પણ મેં શ્રી શ્રી રાધાકૃષ્ણનું ભજન નહીં કર્યું અને જાણી જોઈને ઝેર ખાદું છે. “હરિનામ” સંકીર્તન એટલે કે હરે કૃષ્ણ મહામંત્ર ગોલોક ધામથી અવતર્યું છે પણ મને તેમાં કોઈ આસક્તિ ઉત્પન્ન થઇ નથી.”

આપણને મનુષ્યજીવનનો દુર્લભ અવસર મળ્યો છે. આ મનુષ્ય જીવનમાં આપણો જન્મ મૃત્યુના ચકમાંથી છૂટી શકીએ છીએ. પણ અજ્ઞાનવશ મૂર્ખતાથી આપણો મનુષ્ય જીવનનો દુરૂપયોગ કરીને મનુષ્ય જીવનમાં ધન ભેગું કરવા, પ્રસિદ્ધ મેળવવા, બંગલો બનાવવા કે મોજશોખ ભોગવવા પ્રયાસ કરીએ છીએ. વૈદિક શાસ્ત્રો આ પ્રકારના જીવનને આત્મહત્યાના માર્ગ તરીકે વર્ણવે છે. જો આપણો મનુષ્યજીવનની આટલી મહાન તક ગુમાવીશું તો આપણો આપણા આત્માને અંધકાર ભર્યા કૂવામાં ધકેલી રહ્યાં છીએ.

હરિનામ સંકીર્તન દ્વારા જન્મ મૃત્યુના ચકમાંથી છૂટીને ભગવદ્ધામ જવાની એક મહાન તક કળિયુગમાં આપણને મળી છે,

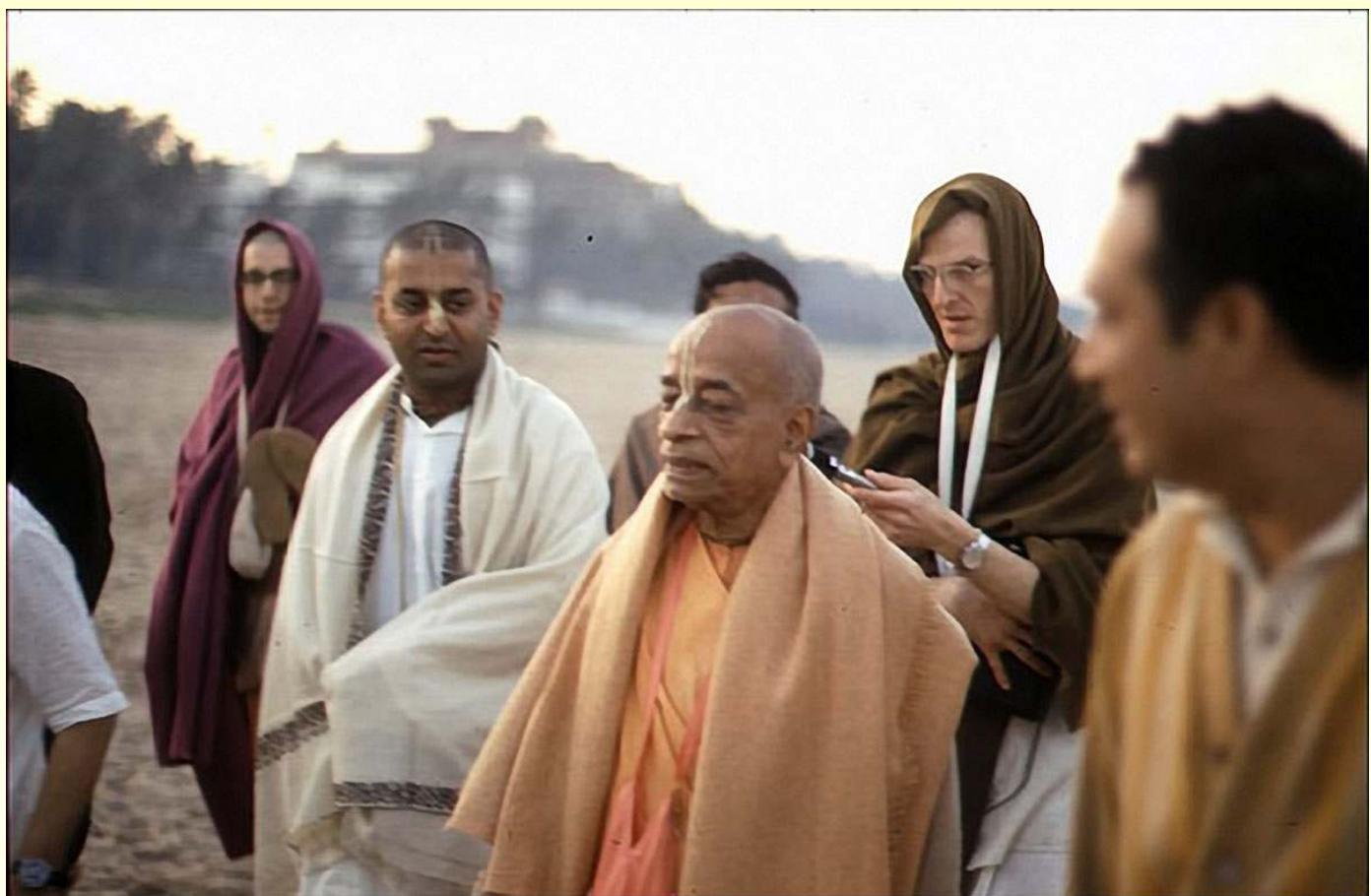
હરે કૃષ્ણ હરે કૃષ્ણ કૃષ્ણ હરે હરે।

હરે રામ હરે રામ રામ હરે હરે॥

શા માટે આપણો આ મહામંત્ર ગાઈને આપણા આત્માનું કલ્યાણ ન કરીએ? ફિલ્મી ગીતો ગાવાથી કે મહાન પ્રસિદ્ધ પ્રાપ્ત થવાથી ન તો ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ પ્રસન્ન થશે કે ન તો આપણું સાચું કલ્યાણ થશે. પણ જો આપણો ભગવદ્ગીતાનું ગીત ગાઈશું, હરે કૃષ્ણ મહામંત્રનું કીર્તન ગાઈશું અને ભગવાન શ્રીકૃષ્ણાની કથા ગાઈશું તો આપણો પ્રસિદ્ધિથી મળતા સુખથી કરોડો ઘણું વધુ સુખ કૃષ્ણાના સંગમાં જરૂર મળશે.

તો ચાલો ફિલ્મી ગીતો ગાવાને બદલે કૃષ્ણકથા અને હરે કૃષ્ણ મહામંત્રનું કીર્તન ગાઈએ અને દિવ્ય જીવન મેળવીએ.

શ્રીલ પ્રભુપાદની વાણી ....

શ્રેષ્ઠ ભક્ત

બોબ: હું આપને વિનમ્ર ભાવે પૂછું છું. આપને રોગ કે બીમારી આવે છે ખરાં?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: હા.

બોબ: એ આપનાં ભૂતકાળનાં કર્માનું પરિણામ છે?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: હા.

બોબ: તો આ ભौતિક જગતમાં કોઈ જ પોતાનાં કર્મથી સંપૂર્ણપણે છટકી શકતું નથી?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: હા, એ છટકી શકે છે. ભક્ત માટે કોઈ કર્મ રહેતાં જ નથી. કર્મના કોઈ પ્રત્યાધાત પણ હોતા નથી.

બોબ: પરંતુ આપ તો સર્વશ્રેષ્ઠ ભક્ત છો.

શ્રીલ પ્રભુપાદ: નહીં, નહીં, હું મારી જાતને શ્રેષ્ઠ ભક્ત

માનતો નથી. હું તો સૌથી નીચી પાયરીએ છું.

બોબ: ના.

શ્રીલ પ્રભુપાદ: તમે શ્રેષ્ઠ ભક્ત છો.

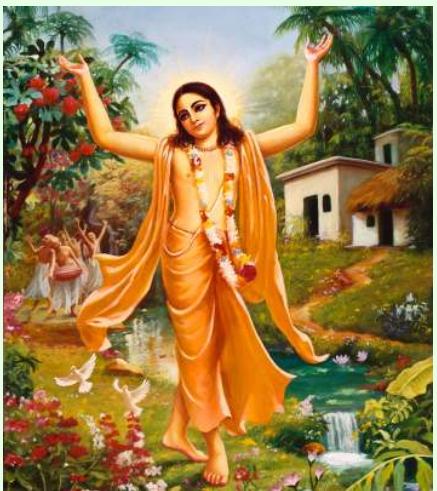
બોબ: (હસે છે.) અરે! નારે ના, પરંતુ જુઓ. આપ જે કહો છો તે હંમેશાં સત્ય લાગે છે.

શ્રીલ પ્રભુપાદ: હા.

બોબ: માટે આપ શ્રેષ્ઠ ભક્ત હોવા જ જોઈએ.

શ્રીલ પ્રભુપાદ: હકીકત એવી છે કે શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ ભક્ત પણ જ્યારે ઉપદેશક તરીકે બહાર પડે છે ત્યારે એ બીજા વર્ગમાં ઉત્તરી જાય છે.

બોબ: ત્યારે શ્રેષ્ઠ ભક્તે શું કરવું જોઈએ?

ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ કહ્યું છે, ‘ઓહ, મારામાં લેશમાત્ર કૃષ્ણાભક્તિ નથી. હું દેખાવ કરવા રહ્યું છું. જો હું સાચેસાચ કૃષ્ણાનો ભક્ત હોત તો હું કયારનોય હોમના વિરહમાં મૃત્યુ પાખ્યો હોત. પરંતુ હું જીવું છું. જો વસ્તુ સિદ્ધ કરે છે કે હું કૃષ્ણાને ચાહતો નથી.’ આમ શ્રેષ્ઠ ભક્તાની દર્શિ આવી છે.

શ્રીલ પ્રભુપાદ: શ્રેષ્ઠ ભક્ત ઉપદેશ આપતો નથી.
બોબ: એ શું કરે છે?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: એ સમજે છે કે ઉપદેશ આપવાની જરૂર જ નથી. એમને મન પ્રત્યેક વ્યક્તિ ભક્ત છે. (બોબ ખડખડાટ હસે છે.) હા, એને મન બધા જ ભક્ત છે. એ ઉત્તમ અધિકારી કહેવાય છે. પરંતુ હું તો ઉપદેશ આપું છું. હું શ્રેષ્ઠ ભક્ત છું એમ કેવી રીતે કહી શકાય? દાખલા તરીકે, રાધારાણી-રાધારાણી કોઈનેય એ ભક્ત નથી એવું માનતા નથી. એટલે જ અમે રાધારાણીને પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

બોબ: એ કોણા છે?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: રાધારાણી! કૃષ્ણાનાં પ્રેયસી.

બોબ: ઓહ!

શ્રીલ પ્રભુપાદ: કોઇ રાધારાણીને પ્રાર્થના કરે તો રાધારાણી તરત જ એની કૃષ્ણાને ભલામણ કરે છે, ‘આ વ્યક્તિ શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે, મારાથી પણ ચઢિયાતી છે.’ કૃષ્ણા એનો ઇન્કાર કરી શકતા નથી. એ જ શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે. પરંતુ એનું અનુકરણ કરવાનું નથી કે ‘હું શ્રેષ્ઠ ભક્ત બન્યો છું.’

ઈશ્વરે તદ્દ અધીનેષુ બાલિશેષુ દ્વિષત્સુ ચ।

પ્રેમ મૈત્રી કૃપોપેક્ષા ય: કરોતિ સ મધ્યમ: ॥

(શ્રીમદ્ ભાગવતમ् ૧૧.૨.૪૬)

બીજા વર્ગના ભક્ત જુએ છે કે કેટલાક ઈશ્વરની ઈર્ષા કરે છે. પરંતુ શ્રેષ્ઠ ભક્તને એવું કાંઈ જ દેખાતું નથી. શ્રેષ્ઠ ભક્ત તો એવું જુએ છે કે કોઇ ઈશ્વરની ઈર્ષા કરતું નથી. દરેક વ્યક્તિ મારા કરતા સારી છે. ચૈતન્ય ચરિતામૃતના લેખક કૃષ્ણાદાસ કવિરાજની પેઠે એ કહે કે-

હું તો વિષ્ણાના કીડા કરતાં ય હલકો છું.

બોબ: એવું કોણા કહે છે?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: કૃષ્ણાદાસ કવિરાજ. ચૈતન્ય ચરિતામૃતના લેખક: પુરીશેર કીટ હૈતે મુછ સે લઘિષ. એ દેખાવ કરતા નથી. એમને ખરેખર એવું લાગે છે, ‘હું સૌથી નીચા સ્તરે છું. અન્ય સર્વ શ્રેષ્ઠ છે. હું સૌથી નીચો છું. દરેક જણા કૃષ્ણસેવામાં પરોવાયેલું છે. હું જ કૃષ્ણસેવામાં પરોવાયેલો નથી.’ ચૈતન્ય મહાપ્રભુએ કહ્યું છે, ‘ઓહ, મારામાં લેશમાત્ર કૃષ્ણાભક્તિ નથી. હું દેખાવ કરવા રહ્યું છું. જો હું સાચેસાચ કૃષ્ણાનો ભક્ત હોત તો હું કયારનોય એમના વિરહમાં મૃત્યુ પાખ્યો હોત. પરંતુ હું જીવું છું. એ વસ્તુ સિદ્ધ કરે છે કે હું કૃષ્ણાને ચાહતો નથી.’ આમ શ્રેષ્ઠ ભક્તાની દર્શિ આવી છે. કૃષ્ણપ્રેમમાં એ એટલો બધો તો રસતરબોળ છે કે તે કહે છે “બધું સારી રીતે ચાલ્યા કરે છે, પરંતુ હું નીચતમ્ છું એટલે જ ઈશ્વરને જોઇ શકતો નથી,” એવું જે માને છે એ જ શ્રેષ્ઠ ભક્ત છે.

બોબ: એટલે ભક્તે દરેક જણાની મુક્તિ માટે કાર્ય કરવું જોઇએ?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: હા, અધિકૃત આધ્યાત્મિક ગુરુના માર્ગદર્શન નીચે ભક્તે કામ કરવું જોઇએ. શ્રેષ્ઠ ભક્તનું અનુકરણ કરવું જોઇએ નહીં.

બોબ: એટલે?

શ્રીલ પ્રભુપાદ: મનુષ્યે શ્રેષ્ઠ ભક્તનું અનુકરણ ન કરવું જોઇએ.

બોબ: અનુકરણ? હં, હવે સમજ્યો.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા-તેના ભૂળ રૂપે

અધ્યાય- ૫

કર્મયોગ-કૃષણાભાવનાયુક્ત કર્મ

સ્પર્શાન् કૃત્વા બહિર્બાહ્યાં શક્ષેપ્ત્વાન્તરે ભુવોः ।
પ્રાણાપાનૌ સમૌ કૃત્વા નાસાભ્યન્તરચારિણૌ ॥૨૭॥

યતેન્દ્રિયમનોબુદ્ધિમુનિર્મોક્ષપરાયણઃ ।

વિગતેચ્છાભ્યક્રોધો ય: સદા મુક્ત એવ સ: ॥૨૮॥

સ્પર્શાન્-ઇન્દ્રિય વિષયો, જેમ કે શબ્દ; કૃત્વા-કરીને;
બહિ:-બાધ્ય; બાધાન્-બિનજરૂરી; ચક્ષુ:-અંખો; ચ એવ-
તેમજ; અન્તરે-વચ્ચે; ભૂવો-ભવાની; પ્રાણ અપાનૌ-ઉધ્ર્વ
તથા અધોગામી વાયુ; સમ્ભૌ-સમ; કૃત્વા-કરીને; નાસ
અભ્યન્તર-નસકોરાંની અંદર; ચારિણૌ-વિચરણ કરતા;
યત-સંયમિત; ઇન્દ્રિય-ઇન્દ્રિયો; મન:-મન; બુદ્ધિ: બુદ્ધિ;
મુનિઃ- યોગી; મોક્ષ-મોક્ષ માટે; પરાયણઃ-એ રીતે
નિયોજિત હોઈ; વિગત-પરિત્યાગ કરીને; ઇચ્છા-
ઇચ્છાઓ; ભય-ભય; કોધઃ-કોધ; યઃ-જે મનુષ્ય; સદા-
હંમેશાં; મુક્ત-મુક્ત થયેલો; એવ-જ; સઃ-તે.

-: અનુવાદ :-

સર્વ બાધ ઈન્દ્રિય વિષયોને બહાર કરીને, દૃષ્ટિને
બે ભ્રમરોની વચ્ચે કેન્દ્રિત કરીને, શાસ તથા ઉચ્છવાસને
નસકોરાંની અંદર રોકીને અને એ રીતે મન, બુદ્ધિ તથા
ઇન્દ્રિયોને વશમાં રાખીને મોક્ષ પ્રતિ લક્ષ્ય રાખનાર યોગી
ઇચ્છા, ભય તથા કોધથી રહિત થઈ જાય છે. આવી
અવસ્થામાં સતત રહેનારો યોગી, નિઃસંદેહ મુક્ત હોય
છે.

ભાવાર્થ

કૃષણાભાવનામૃતમાં પરોવાઈ જવાથી, મનુષ્યને
તરત જ પોતાના આધ્યાત્મિક સ્વરૂપનું જ્ઞાન થાય છે અને
પછી ભક્તિમય સેવા દ્વારા તે પરમેશ્વરને જાણી શકે છે.
મનુષ્ય જ્યારે ભક્તિયોગમાં સુસ્થિર થાય છે, ત્યારે તે દિવ્ય
અવસ્થામાં આવે છે અને પોતાના કાર્યક્ષેત્રમાં ભગવાનની
ઉપસ્થિતિને અનુભવવાની યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરે છે. આ
વિશિષ્ટ અવસ્થા બ્રહ્મનિર્વાણ અર્થાત્ મુક્તિ કહેવાય છે.

બ્રહ્મનિર્વાણ વિષયક ઉપરોક્ત સિદ્ધાંતોની

સ્પષ્ટતા કર્યા પછી, ભગવાન અર્જુનને આ બોધ આપે છે કે
કેવી રીતે મનુષ્ય આષાંગ-યોગના અભ્યાસ દ્વારા આવી
અવસ્થા પ્રાપ્ત કરે છે. આ આષાંગ યોગનું આઠ
પ્રક્રિયાઓમાં વિભાજન થયું છે-યમ, નિયમ, આસન,
પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ. છણા
અધ્યાયમાં યોગનો વિષય બહુ વિસ્તારપૂર્વક સમજાવો છે
અને પાંચમાં અધ્યાયના અંતે, તેનું માત્ર પ્રારંભીક નિરૂપણ
થયું છે. યોગમાં પ્રત્યાહાર પ્રક્રિયા વડે શબ્દ, સ્પર્શ, રૂપ,
સ્વાદ તથા ગંધ જેવા ઇન્દ્રિય વિષયોને દૂર કરવાના હોય છે
અને ત્યાર પછી દૃષ્ટિને બંને ભવાની મધ્યમાં રાખીને તેને
અધભુલી પાંપણોથી નાકના અગ્રભાગે કેન્દ્રિત કરવાની
હોય છે. આંખોને પૂરેપૂરી બંધ રાખવાથી કોઈ લાભ થતો
નથી, કારણ કે તેમાં નિદ્રાધીન થવાની પૂરેપૂરી શક્યા રહે
છે. આંખો પૂરેપૂરી ઉધાડી રાખવામાં પણ કશો લાભ
નથી, કારણ કે ત્યારે ઇન્દ્રિયવિષયો પ્રતિ આકૃષ્ટ થવાનું
જોખમ રહે છે. શરીરમાંની શ્વાસ તથા ઉચ્છવાસની
પ્રક્રિયાને તટસ્થ બનાવીને શ્વસનક્રિયાને નસકોરાની
ક્ષેત્રમર્યાદામાં જ મર્યાદિત કરવામાં આવે છે. આવા
યોગાલ્યાસ દ્વારા મનુષ્ય પોતાની ઇન્દ્રિયો પર નિયંત્રણ
મેળવવા શક્તિમાન બને છે, બાધ ઇન્દ્રિયવિષયોથી દૂર
રહી શકે છે અને એ રીતે પોતે મુક્તિ અર્થાત્ બ્રહ્મનિર્વાણની
તૈયારી કરી શકે છે.

આ યોગપદ્ધતિ દ્વારા મનુષ્ય સર્વ પ્રકારના ભય તથા કોધથી
રહિત થાય છે અને એ રીતે દિવ્ય અવસ્થામાં પરમાત્માની
ઉપસ્થિતિની અનુભૂતિ કરે છે. બીજા શબ્દોમાં
કૃષણાભાવનામૃત યોગના સિદ્ધાંતોને અમલમાં મૂકવાની
સૌથી સરળ પદ્ધતિ છે. હવે પછીના અધ્યાયમાં આની
વિસ્તૃત છણાવટ થશે. કૃષણાભાવનાપરાયણ મનુષ્ય હંમેશાં
ભક્તિમાં મળ રહેવાથી, તેના માટે તેની ઇન્દ્રિયોનો
અન્યત્ર પ્રવૃત્ત થવાનો ભય રહેતો નથી. આષાંગયોગ કરતાં
ઇન્દ્રિયોને વશમાં રાખવાની આ પદ્ધતિ વધારે સારી છે.

આજે વૈજ્ઞાનિક એવા “વંડર ડ્રગ” ની શોધમાં છે, જેનાથી મનુષ્યની સમસ્યાઓનું સંપૂર્ણ રીતે નિદાન થઈ જશે. માત્ર એક ગોળી ખાઇને જ મનુષ્ય પોતાની ઇચ્છાનુસાર પૂર્ણ શક્તિ સાથે ઇન્દ્રિયોનો ઉપભોગ કરશે. શું વૈજ્ઞાનિકો વાસ્તવમાં આવી દવા બનાવી શકશે? પરિણામસ્વરૂપે શું આનાથી માનવતાને સમસ્યાઓમાંથી મુક્તિ મળી જશે? આવા અનેક પ્રશ્નો છે, જેનો કોઈ જવાબ નથી.

હમણાં થોડાંક દિવસો પહેલાં જ મુંબદીમાં ઢોંગી તાંત્રિકોનો પર્દાફશ થઈ ગયો. આ તાંત્રિકોની કાર્યશાળા મુંબદીના દરેક વિભાગમાં ફેલાયેલી હતી. એમની જાહેરાતોમાં ૨૪ કલાકની અંદર દરેક પ્રકારની સમસ્યાઓના સમાધાનનું આશ્વાસન આપવામાં આવે છે. ભોળી, ત્રસ્ત જનતાને સુખના સ્વર્જ બતાવીને ‘નરબલિ’ની સલાહ આપવાનું કામ પણ આ બાબાઓએ કર્યું.

વૈજ્ઞાનિકોની “વંડર ડ્રગ” અને બાબાઓની ફસાવનારી “તંત્રવિદ્યા”માં શું કાંઈ સમાનતા છે? હા, આ બન્ને જનતા માટે ચક્કર ચલાવી રહ્યા છે. લોકો કોઈ ઝડપી વિધિ દ્વારા ‘સુખ’ ઈચ્છે છે. મનુષ્યની આ આદિકાળથી નબળાઈ રહી છે કે તે અધિક પરિશ્રમ વિના જીવનને મોજમસ્તીથી ભરી દેવા માગે છે અને આજની સભ્યતામાં પ્રચારના માધ્યમ દ્વારા આ વાત પર અધિક ભાર આપવામાં આવે છે કે જીવનમાં લૌકિક આનંદથી વધારે કંઈ છે જ નહીં, અને તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે દરેક પ્રકારના યોગ્ય-અયોગ્ય પ્રયત્ન કરી શકાય છે.

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતામાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણા, જેમણે પોતાની લીલાઓ દ્વારા આ લૌકિક જગતમાં દરેક પ્રકારનો આનંદ માણયો હતો, તેઓ જણાવે છે કે “દુઃખાલયમું અશાશ્વતમ્” એવા આ જગતમાં ચિરાનંદની ઇચ્છા જ ખોટી છે. આ જગતમાં શાશ્વત સુખ પ્રાપ્ત કરી શકાતું નથી છતાં પણ ભગવાને કૃપાવશ જીવાત્માઓની ભૌતિક ઇચ્છાઓની પૂર્તિની વ્યવસ્થા કરી છે.

કલિયુગમાં ભૌતિકતાનો ઉન્માદ છવાયેલો હશે. કાળના પ્રભાવથી વૈદિક સંસ્કૃતિનો લોપ થઈ જશે અને શાશ્વત આનંદનો ધ્યેય જ માનવતાની દૃષ્ટિથી દૂર થઈ જશે. તેથી ભગવાન શ્રીચૈતન્ય મહાપ્રભુએ એવી વિધિ પ્રસ્તુત કરી કે જેના અત્યાસથી સમગ્ર માનવતાની સર્વ સમસ્યાઓનું સમાધાન

થઈ શકે છે.

ભક્તિ વિનોદ ઠાકુર શ્રીચૈતન્ય મહાપ્રભુની કૃપા પર આધારિત એક ભજનમાં કહે છે-

મિઠે માયાર વરો, યારછ ભેસો,
ખાચછ છાયુદુખુ આઈ,
જીવ કૃષ્ણાદાસ, એ વિશ્વાસ,
કરલે ત’ આર દુઃખ ન જાઈ!

શા માટે વર્થ માયાની જાળમાં ફસાઈને ગોથાં ખાઈ રહ્યા છો? જીવ કૃષ્ણાનો દાસ છે— જ્યારે તેને આ વિશ્વાસ થઈ જાય, તો તેને કોઈ દુઃખ ન રહે.”

શ્રીલ પ્રભુપાદે એક પ્રવચનમાં સ્પષ્ટ કર્યું છે— “શ્રીચૈતન્ય મહાપ્રભુનો મત છે કે સર્વ વૈદિક વિધિઓ અને નિર્દોષનું આ યુગમાં અનુસરણ કરવાનું સંભવ નથી. તે અત્યંત કઠિન છે, આ અનુષ્ણાનોનું આચરણ કરવા યોગ્ય કોઈ વ્યક્તિ નથી. તેથી હરે કૃષ્ણ મહામંત્રનો સ્વીકાર કરો. આના માટે કોઈ અનુષ્ણાન નથી કે કોઈ ખર્ચ નથી” (ન્યૂર્યોક, ૪ નવેમ્બર ૧૯૬૬)

તેથી જ કહેવામાં આવ્યું છે કે “યજોः સંકીર્તનપ્રાયૈર્દ્ય યજન્તિ હિ સુભેદ્ધસः” કેવળ અતિ બુદ્ધિમાન મનુષ્યો જ સંકીર્તન વિધિનો આશ્રય લઈને કલિયુગમાં વાસ્તવિક સુખ પ્રાપ્ત કરશે.

એક બાજુ આપણે ઢોંગી બાબાઓને અંધવિશ્વાસ ફેલાવવા માટે ધૂતકારીએ છીએ, તો બીજી બાજુ ‘સુખ’ના સ્વર્જ દેખાડનાર વૈજ્ઞાનિકોને અતિ સન્માન પ્રદાન કરીએ છીએ, પરંતુ શું આ ઢોંગી બાબાઓ અને વૈજ્ઞાનિકો તેઓ બંને માનવતાને કોઈ શાશ્વત આનંદ આપી શકે છે? શું વૈજ્ઞાનિકોના ભવિષ્યના વચ્ચોમાં આપણો વિશ્વાસ એ ‘અંધવિશ્વાસ’ નથી?

આ બાબત પર વિચાર કરવો આવશ્યક છે. જો આપણે પ્રમાણિકતાથી ભગવદ્ગ્રંથાયારાયણ ભક્તોની શરણ ગ્રહણ કરીશું, તો જ આપણે સમજી શકીશું કે સાચું સુખ શું છે? સાચો આનંદ તો સંસારિક સુખોથી સર્વોત્તમ અને ભિન્ન છે અને હરિનામ સંકીર્તન કરનારા ભક્તો દરરોજ તે આનંદને માણે છે. તમે પણ ખોટા પ્રદર્શનોમાં ફસાયા વિના ભક્તોના સંગમાં જઈને નર્તન અને સંકીર્તનમાં ઉત્તમ આનંદ પ્રાપ્ત કરી શકો છો.